

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**USAMLJENOST KAO DETERMINANTA NOMOFOBIJE:
MEDIJACIJSKA ULOGA EMOCIONALNE I
KOGNITIVNE REGULACIJE**

Završni magistarski rad

Studentica:

Dželila Gagula

Mentorica:

Doc. dr. Nina Hadžiahmetović

Sarajevo, oktobar, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Nomofobija	2
1.1.1. Dimenzije i karakteristike nomofobije	2
1.2. Strah od propuštanja	5
1.3. Logičko zaključivanje	6
1.4. Usamljenost	8
1.4.1. Povezanost usamljenosti i nomofobije	10
1.4.2. Efekat usamljenosti na emocionalnu i kognitivnu regulaciju	11
2. CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE	14
3. METODOLOGIJA	15
3.1. Uzorak	15
3.2. Instrumentarij	17
3.3. Postupak	20
4. REZULTATI	20
4.1. Deskriptivna statistika	21
4.2. Ispitivanje faktorske strukture Upitnika nomofobije (<i>NMP-Q</i>)	23
4.3. Konfirmatorna analiza četverofaktorske strukture Upitnika nomofobije (<i>NMP-Q</i>)	29
4.4. Korelacijska analiza	31
4.5. Regresijska analiza	32
4.6. Medijacijski model (<i>Usamljenost-FOMO-Nomofobija</i>)	34
5. DISKUSIJA	36
6. ZAKLJUČAK	42
7. LITERATURA	43
PRILOG 1: INSTRUMENTI	52
PRILOG 2: GRAFIČKI PRIKAZI	58
PRILOG 3: KONFIRMATORNI MODEL	62

Naslov rada: Usamljenost kao determinanta nomofobije: medijacijska uloga emocionalne i kognitivne regulacije

Ime i prezime studentice: Dželila Gagula

Sažetak: Ovo korelacijsko istraživanje namjerava ispitati odnos između usamljenosti, nomofobije, emocionalne i kognitivne regulacije u vidu dva zasebna medijacijska modela, pri čemu je emocionalna regulacija operacionalizirana kao strah od propuštanja, a kognitivna regulacija kao rezonovanje na konfliktnim i nekonfliktnim silogizmima. U skladu s tim, postavljena su tri problema istraživanja. Prvi istraživački problem predstavlja utvrđivanje stepena i smjera povezanosti između usamljenosti i nomofobije kao globalnog konstrukta, te njenih subskala nemogućnosti komunikacije, gubitka povezanosti, nemogućnosti pristupa informacijama i odsustva ugodnosti. Drugi se istraživački problem odnosi na utvrđivanje mjere u kojoj je usamljenost značajan prediktor nomofobije i pripadajućih subskala. Naposljetku, treći istraživački problem predstavlja utvrđivanje stepena u kojem je usamljenost značajan prediktor kada se kontrolira efekat emocionalne i kognitivne regulacije. Istraživanje je provedeno na uzorku opšte populacije stanovnika Bosne i Hercegovine ($M=27.03$; $SD=7.16$), sa podjednakom zastupljenošću muškaraca ($N=173$) i žena ($N=133$). U okviru istraživanja su korišteni sljedeći mjerni instrumenti: Skala demografskih podataka, Skala usamljenosti (UCLA), Upitnik nomofobije (NMP-Q), Skala straha od propuštanja (FOMOS) i Test logičkog rezonovanja (TLR). Informacije o ispitanicima su dobivene primjenom upitnika na platformi Google Forms. Rezultati korelacijske analize pokazuju da usamljenost statistički značajno korelira sa nomofobijom kao i njenim pripadajućim dimenzijama, izuzev dimenzije nemogućnost komunikacije. Nadalje, rezultati regresijske analize sugeriraju da usamljenost objašnjava statistički značajan udio varijabiliteta nomofobije i njenih sastavnih dimenzija, izuzev dimenzije nemogućnost komunikacije. Naposljetku, rezultati medijacijske analize pokazuju da je odnos između usamljenosti i nomofobije statistički značajno posredovan strahom od propuštanja informacija.

Ključne riječi: nomofobija, usamljenost, strah od propuštanja, logičko rezonovanje

1. UVOD

Informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) trenutno predstavljaju neizostavan dio naše svakodnevnice (Salehan i Negabhan, 2013). Primijetno je da pored ekspanzije mobilnih uređaja živimo u dobu kojeg karakterizira ubrzana prilagodba informacijskim i komunikacijskim tehnologijama. Pametni telefoni se danas smatraju najnovijom evolucijom mobilnih tehnologija (Oulasvirta, Rattenbury, Ma i Raita, 2012). Uzevši u razmatranje podatke Pew Research Centra (2014) o mobilnim tehnologijama, utvrđeno je da od januara 2014. godine čak 90% pripadnika odrasle američke populacije raspolaže nekom vrstom mobilnog uređaja, dok 58% pripadnika zapravo posjeduje pametni telefon. Pored navedenog, vrijedi istaknuti kako su pametni telefoni izuzetno popularni kod pripadnika mlađe odrasle dobi (Lee, 2014). Popularnost pametnih telefona među studentima se može pripisati kako njihovim karakteristikama, tako i stepenu funkcionalnosti koju telefoni pružaju. Prema tome, pametni telefoni omogućavaju izvođenje raznih funkcija, uključujući, ali ne ograničavajući se striktno na pozivanje, slanje tekstualnih poruka, provjeravanje i slanje e-mail-ova, zakazivanje sastanaka, pretraživanje informacija i internetskih portala, kupovinu, druženje, umrežavanje, igranje igara, itd. (Park, Kim, Shon i Shim, 2013). Uzevši u razmatranje široku rasprostranjenost pametnih telefona, može se zaključiti kako oni prevazilaze informacijsku, zabavnu i komunikacijsku funkciju. Pametni telefoni omogućavaju pojedincima ispunjenje individualnih potreba, kao što su potreba za učenjem, potreba za sigurnošću, te potreba za ostvarivanjem kvalitetnih međuljudskih odnosa (Kang i Jung, 2014).

Budući da mobilnost pametnih telefona osigurava određene benefite i pomaže osobama prilikom zadovoljenja temeljnih potreba (Kang i Jung, 2014), primijetno je da posjedovanje pametnih uređaja može izazvati i probleme povezane sa njihovom upotrebom. Dobiveni rezultati istraživanja potvrđuju da ovi uređaji mogu uzrokovati pojavu navika kompulzivnog provjeravanja (Oulasvirta i sar., 2012), dovesti do kompulzivne upotrebe (Lee, Chang, Lin i Cheng, 2014), te da mogu izazvati ovisnost (Salehan i Negabhan, 2013). Prekomjerna upotreba pametnih telefona potencijalno uzrokuje pojavu psiholoških, bihevioralnih i fizičkih problema poput glavobolja, gubitka koncentracije, nezgoda, stresa, anksioznosti te relativno novog fenomena: nomofobije (Yoğurtçu, 2018).

1.1. Nomofobija

Termin nomofobija predstavlja iracionalan strah koji se ispoljava kada pojedinac ne uspijeva doći do svog pametnog telefona ili putem njega ne uspijeva ostvariti ciljani oblik komunikacije (King i sar., 2013). Prethodno pomenuti termin služi kao skraćenica za izraz *no-mobile-phone-phobia* (SecurEnvoy, 2012). Shodno tome, nomofob i nomofobičan podrazumijevaju termine koji su karakteristični za osobe s nomofobijom. Nomofob, u funkciji imenice, naglašava pojedinca sa simptomima nomofobije, dok nomofobičan, u funkciji pridjeva, ukazuje na karakteristike i/ili bihevioralne obrasce nomofoba (Yildirim, 2014).

King, Valença i Nardi (2010) provode jedno od početnih istraživanja zasnovanih na prethodno pomenutom fenomenu, te navode kako je riječ o anomaliji 21. stoljeća koja je uzrokovana upotrebom savremenih tehnologija. Prema mišljenju autora, termin nomofobija predstavlja anksioznost ili nelagodu pojedinca na samu pomisao da bi mogao postati tehnološki nedostupan ili fizički udaljen od mobilnog uređaja. Međutim, King i saradnici (2014) kategoriziraju nomofobiju unutar skupine specifičnih fobija, povezanih sa bihevioralnim obrascima ili simptomima, koji se javljaju kao posljedica upotrebe pametnih telefona. Evidentno je da su primarne definicije nomofobije isključivo naglašavale anksioznost ili nelagodu koje se javljaju zbog onemogućenog pristupa računaru ili virtuelnim komunikacijskim uređajima (Yildirim i Correia, 2015).

1.1.1. Dimenzije i karakteristike nomofobije

Yildirim (2014) provodi kvalitativno istraživanje, zasnovano na procjeni psiholoških učinaka nomofobije, čiji rezultati ukazuju na postojanje sljedećih dimenzija:

- Nemogućnosti komunikacije
- Gubitka povezanosti
- Nemogućnosti pristupa informacijama
- Odsustva ugodnosti

Nemogućnost komunikacije obuhvata pojedinčev osjećaj neposrednog gubitka interakcije kao i nemogućnost trenutne upotrebe komunikacijskih usluga. Uzevši u razmatranje karakteristike pomenute dimenzije, pretpostavljeno je da će se osjećaj nesigurnosti manifestirati u situacijama neuspjelog slanja SMS poruka/poziva, te u situacijama neraspologanja očekivanim informacijama. *Gubitak povezanosti* predstavlja dimenziju koja se odnosi na pojedinčev osjećaj nepovezanosti sa vlastitim online identitetom. Prethodno pomenutu dimenziju također karakteriziraju osjećaj nervoze ili nelagode u situacijama gubitka kontakta sa percipiranim online društvom, nemogućnost praćenja aktuelnih trendova, te nemogućnost provjeravanja notifikacija vezanih za proces ažuriranja. *Nemogućnost pristupa informacijama* podrazumijeva pojedinčev osjećaj bespomoćnosti koja se manifestira ukoliko mu nije omogućeno aktivno pretraživanje željenih informacija. Naposljetku, *odsustvo ugodnosti* predstavlja dimenziju zasnovanu na manifestaciji pojedinčevog osjećaja uznemirenosti usljed nedostatka pozitivne energije koju mu pruža mobilni uređaj.

Bragazzi i Puente (2014) navode kako je upotreba mobilnih uređaja rezultirala promjenama ne samo u načinu na koji pojedinci percipiraju vlastite navike i ponašanja, već i u načinu na koji percipiraju vlastiti identitet. Prema mišljenju autora, nomofobija se treba klasifikovati kao specifična fobija i uvrstiti u posljednje izdanje Dijagnostičkog i statističkog priručnika za mentalne poremećaje (DSM-5). Dijagnostički kriterij nomofobije definiran je u terminima „impulzivne upotrebe tehnoloških uređaja kao zaštitnog mehanizma ili privremenog sredstva za izbjegavanje društvene komunikacije“ (Bekaroğlu i Yılmaz, 2020; str. 134). Za prethodni kriterij su navedeni sljedeći simptomi:

- a) Kontinuirana upotreba telefona, prekomjerno provođenje vremena, posjedovanje jednog ili više mobilnih uređaja, te posjedovanje i učestalo nošenje punjača.
- b) Doživljavanje anksioznosti ili nervoze u situacijama koje karakterizira sama pomisao na gubitak vlastitog telefona, odsustvo mobilnog uređaja u neposrednoj blizini, stvarni gubitak telefona, te nemogućnost njegove upotrebe. Prethodno pomenuta nemogućnost se uglavnom javlja zbog nedostatka mrežne dostupnosti, kvara baterije ili nedostatka dostupnih podataka za pristup mobilnom internetu.

- Vrijedi istaknuti da ovi pojedinci izbjegavaju kako mjesta, tako i situacije u kojima je upotreba pametnih telefona zabranjena (npr. javni prevoz, restorane, pozorišta)
- c) Učestalo gledanje u pravcu zaslona telefona kako bi osoba bila informirana o potencijalnim porukama ili pozivima (što je poznato pod nazivom „*ringxiety*“).
 - d) Održavanje mobilnog uređaja uključenim 24 sata dnevno.
 - e) Nedostatak komunikacije zasnovane na interakciji licem u lice, jer bi pomenuti tip interakcije rezultirao pojavom anksioznosti i stresa. Prema tome, primijetno je da ovakvi pojedinci znatno više preferiraju komunikaciju putem modernih tehnologija.
 - f) Ogromni troškovi prilikom upotrebe telefona, te posjedovanje dugova koji se pripisuju kupovini skupih mobilnih uređaja i/ili potrošnji mobilnih podataka (Bragazzi i Puente, 2014).

Pregled literature omogućava uočavanje razlika u simptomatologiji nomofobije i drugih psihopatoloških stanja poput socijalne fobije, paničnog poremećaja te specifične fobije. Socijalni anksiozni poremećaj ili socijalnu fobiju karakterizira intenzivan osjećaj straha i anksioznosti u socijalnim situacijama unutar kojih osoba može biti procjenjivana od strane drugih. Pojedinci sa dijagnozom socijalne fobije mogu strahovati da će biti negativno procjenjivani ili da će biti odbačeni jer su nekoga uvrijedili. Prema tome, strah od potencijalne uvrede drugih može dominirati kod pojedinaca koji potiču iz kultura sa snažnim kolektivističkim orijentacijama. Stepent i tip straha su podložni varijacijama u ponašanju, obzirom na socijalni kontekst kojem je osoba izložena. Pojedinci se, zavisno od socijalnog konteksta, mogu ponašati ili pretjerano asertivno ili pretjerano submisivno (American Psychiatric Association, 2013). Nedostatak komunikacije zasnovane na interakciji licem u lice predstavlja jedinu zajedničku karakteristiku između nomofobije i socijalne fobije, jer pomenuti tip interakcije rezultira pojavom anksioznosti u oba slučaja. Panični poremećaj karakteriziraju ponavljani napadi panike, konstantna opterećenost ili zabrinutost o samoj pojavi napada i neadaptivne promjene u ponašanju. Pojedinci sa dijagnozom paničnog poremećaja doživljavaju fiziološke i psihološke simptome, te iznenadni strah koji doseže vrhunac unutar samo nekoliko minuta. Simptomi paničnog poremećaja mogu biti očekivani (javljaju se kao odgovor na objekat ili situaciju koja izaziva osjećaj straha) ili neočekivani

(javljaju se iz nepoznatog razloga) (American Psychiatric Association, 2013). Tathan i Yilmaz (2020) smatraju da su simptomi nomofobije mnogo sličniji simptomima specifičnih fobija, što ih samim tim razlikuje od fizioloških i psiholoških simptoma paničnog poremećaja. Specifičnu fobiju karakteriziraju osjećaji straha i anksioznosti ograničeni isključivo na prisustvo fobičnog podražaja, odnosno konkretnog objekta ili situacije. Pojedinci sa dijagnozom specifične fobije doživljavaju intenzivan strah i anksioznost, za razliku od osoba koje imaju uobičajene prolazne strahove (American Psychiatric Association, 2013). Obzirom da specifičnu fobiju karakterizira prisustvo određenog objekta, a nomofobiju odsustvo određenog objekta (mobilnog uređaja), može se zaključiti kako definicija nomofobije ne odgovara definiciji specifičnih fobija (Tran, 2016).

1.2. Strah od propuštanja

Ustanovljeno je da mediji omogućavaju jednostavan pristup informacijama o aktivnostima, događajima i razgovorima koji se odvijaju na brojnim društvenim mrežama. Prethodno navedeni tehnološki napredak ostavlja prostor za diskusiju o relativno novom fenomenu koji je nazvan strahom od propuštanja ili engl. *fear of missing out (FOMO)*. Strah od propuštanja se definira u terminima sveprisutne zabrinutosti da bi druge osobe, u poređenju sa nama, mogle imati veći broj nagrađujućih iskustava. Želja za konstantnom povezanošću sa onim što drugi rade predstavlja jednu od osnovnih karakteristika FOMO (Przybylski, Murayama, DeHaan i Gladwell, 2013).

Przybylski i saradnici (2013) zauzimaju jednodimenzionalan pristup naglašavajući važnost društvene dimenzije straha od propuštanja koja podrazumijeva propuštene informacije o nagrađujućim iskustvima drugih. Međutim multidimenzionalne konceptualizacije ovog fenomena ističu važnost kako personalne, tako i društvene dimenzije. Odnosno, strah od propuštanja se definira kao emocionalni odgovor na propušteno iskustvo povezano ili sa privatnim ili sa društvenim „ja“ engl. *selfom* (Zhang, Jiménez i Cicala, 2020).

Teorija samodeterminacije ili engl. *Self-determination theory (STD)* predstavlja makroteoriju ljudske motivacije koja pruža korisnu perspektivu za empirijski utemeljeno razumijevanje FOMO. Deci i Ryan (1985) smatraju da se mentalno zdravlje i učinkovita samoregulacija temelje na zadovoljenju tri osnovne psihološke potrebe: (1) kompetentnosti - sposobnosti produktivnog djelovanja na svijet, (2) autonomnosti - osobnoj inicijativi i (3) bliskosti - povezanosti sa drugima. Rezultati istraživanja provedenih unutar domene sporta (Hagger i Chatzisarantis, 2007), obrazovanja (Ryan i Deci, 2000) i videoigara (Przybylski, Weinstein, Ryan i Rigby, 2009) impliciraju da je zadovoljenje osnovnih potreba visoko povezano sa proaktivnom regulacijom ponašanja. Uzevši u razmatranje ovu teorijsku paradigmu, strah od propuštanja se može definirati kao rezultat koji proizilazi iz nemogućnosti zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba.

Vodeći se prethodnim mišljenjem, identifikovana su dva načina putem kojih bi nizak stepen zadovoljenosti osnovnih potreba mogao biti povezan sa upotrebom društvenih mreža i FOMO. Ukoliko se radi o direktnoj povezanosti, pojedinci sa niskom razinom zadovoljenosti osnovnih potreba mogu koristiti društvene mreže s ciljem uspostavljanja novih kontakata, razvijanja socijalnih kompetencija kao i prilika za izgradnju stabilnih društvenih odnosa. Pored navedenog, zadovoljenje osnovnih potreba može biti i indirektno povezano sa upotrebom društvenih mreža ukoliko FOMO preuzme ulogu medijatora (Przybylski i sar., 2013).

1.3. Logičko zaključivanje

Formalna logika je matematički predmet koji se bavi ispitivanjem oblika i složenosti simboličkog računanja zasnovanih na simboličkim konstruktima, pravilima zaključivanja i tautologijama (Liu, Ludu i Holton, 2015). Liu i saradnici (2015) upotrebljavaju termin neformalna logika za označavanje kompleksnije primjene formalne logike poput induktivnog i deduktivnog zaključivanja, korištenih u znanstvenim metodama, te abduktivnog zaključivanja kao najboljeg (ali ne nužno valjanog) objašnjenja u svakodnevnom životu. Valjani obrasci logičkog zaključivanja se mogu simbolički izraziti u funkciji tautologija (istina) ili u funkciji kontradiktornosti (neistina). Iako formalna logika omogućava teorijski

okvir za izvođenje valjanih logičkih zaključaka, Liu i saradnici (2015) ipak naglašavaju kako ne postoji jasna granica između onog gdje neformalna logika završava, a formalna logika počinje. Formalna i neformalna logika su, kao pojmovi, uglavnom razlikovani po obliku izražavanja ili kontekstu primjene.

Logičko zaključivanje se definira kao “selekcija i interpretacija informacija iz određenog konteksta, uspostavljanje veza, te provjeravanje i izvođenje zaključaka na temelju ponuđenog” (Bronkhorst, Rooda, Suhre i Goedhart, 2020; str. 1676). U skladu s tim, logičko zaključivanje predstavlja zajednički faktor rasuđivanja u formalnim i neformalnim situacijama (Liu i sar., 2015). Naprimjer, osobe koje procjenjuju stepen valjanosti reklamnih tvrdnji kada donose odluku o kupovini automobila. Ili, u profesionalnom životu, sudac koji razumno analizira prezentirane dokaze kako bi procijenio najvjerojatniji ishod zločina. Vizuelni i formalni prikazi u prethodno navedenim situacijama mogu omogućiti pregled relevantnog razmišljanja i, samim tim, strukturirati proces formiranja zaključaka (Halpern, 2014).

Formalno rasuđivanje nudi validan zaključak unutar formalnog sistema sve dok se implementiraju unaprijed definirana pravila (Schoenfeld, 1991). Ova pravila su uglavnom preuzeta iz područja matematike i formalne logike te utemeljena na fiksnim i nepromjenjivim tvrdnjama (Teig i Scherer, 2016). Rasuđivanje u svakodnevnim situacijama se u literaturi naziva neformalnim rasuđivanjem, s tim da je pomenuti izraz upotrebljavan na dvosmislen način (Voss, Perkins i Segal, 1991). Neformalno rasuđivanje se definira kao “rasuđivanje univerzalnim jezikom s ciljem konstrukcije argumenata koji zahtijevaju preobrazbu informacija, kritički pregled tvrdnji, te pronalazak dodatnih informacija od strane pojedinca ili vanjskog izvora” (Bronkhorst, Rooda, Suhre i Goedhart, 2018; str. 1676). Neformalno rasuđivanje ne pruža univerzalno konačno rješenje, obzirom da se temelji na problemskim situacijama otvorenog tipa. Identifikacija i opravdavanje prihvatljivih tvrdnji dovodi do vjerodostojnih rezultata unutar određenog konteksta, kao i do rezultata otvorenih za ponovnu raspravu npr. osiguravanjem novih informacija (Galotti, 1989).

1.4. Usamljenost

Ljudska bića su društvena po prirodi. Baumeister i Leary (1995) navode kako ljudi posjeduju potrebu za pripadanjem koja predstavlja temeljnu motivaciju, odnosno pokreće misli, emocije i interpersonalne obrasce ponašanja. Ova potreba uključuje „pervazivnu želju za formiranjem i održavanjem minimalne količine trajnih, pozitivnih i značajnih međuljudskih odnosa“ (Baumeister i Leary, 1995; str. 497). Osobe koje imaju teškoće prilikom uspostavljanja i održavanja stabilnih interpersonalnih odnosa kao i teškoće pri zadovoljenju vlastite potrebe za pripadanjem, vjerovatno će doživljavati osjećaj deprivacije koji se ispoljava u obliku smetnji poput usamljenosti, anksioznosti ili depresije (Baumeister i Leary, 1995; Hagerty, Williams, Coyne i Early, 1996).

Jednodimenzionalne konceptualizacije usamljenosti naglašavaju postojanje jedne dimenzije, dok multidimenzionalne konceptualizacije ističu važnost subdimenzija ili višestrukih aspekata usamljenosti. Peplau i Perlman (1982) zauzimaju multidimenzionalan pristup prema kojem je usamljenost definirana kao averzivno stanje ukoliko postoji diskrepanca između stvarnih i očekivanih interpersonalnih odnosa. Prethodno navedena definicija naglašava važnost afektivne dimenzije usamljenosti. Konkretnije, sugerira da se radi o emocionalno neugodnom iskustvu. Pored toga naglašava važnost i kognitivne dimenzije. Odnosno govori da usamljenost zahtijeva percepciju situacije unutar koje pojedincevi interpersonalni odnosi ne ispunjavaju određena očekivanja (Heinrich i Gullone, 2006). De Jong Gierveld i Van Tilburg (2006) zauzimaju inovativniji multidimenzionalan pristup prema kojem usamljenost predstavlja subjektivnu percepciju diskrepance između stvarnih i očekivanih društvenih odnosa koji se zasnivaju na povezanosti, druženju ili intimnosti. Ovakav pristup naglašava važnost emocionalne i društvene dimenzije. Emocionalna usamljenost predstavlja percipiranu odsutnost bliske figure ili romantičnog partnera, dok se društvena usamljenost definira kao percipirana odsutnost šire socijalne mreže te stabilnih interpersonalnih odnosa (Weiss, 1973).

Premda se radi o „internom emocionalnom stanju“ (Asher i Paquette, 2003; str. 75), vrijedi istaknuti da na usamljenost, pored objektivnih karakteristika društvenih odnosa kao što su učestalost interpersonalnih kontakata ili broj prijatelja, veći utjecaj imaju subjektivne procjene tih odnosa. Konkretnije, subjektivne procjene zadovoljstva odnosom ili percipirane društvene prihvaćenosti (Asher i Paquette, 2003). Usamljenost može biti kratkotrajna ili dugotrajna (Peplau i Perlman, 1982). Međutim dok su prolazni osjećaji usamljenosti uglavnom situacijski determinirani, hronični osjećaji usamljenosti predstavljaju razlog za zabrinutost (Asher i Paquette, 2003; Neto i Barros, 2000). Neto i Barros (2000) navode kako „određeni pojedinci osjećaju usamljenost u mnoštvu različitih okruženja što nalikuje trajnoj osobini ličnosti“ (str. 504).

Identifikovan je dvosmjernan odnos između usamljenosti i upotrebe društvenih tehnologija. Konkretnije, ako se društvene mreže upotrebljavaju na način koji zamjenjuje online interakciju sa offline interakcijom, upotreba interneta rezultira povećanjem usamljenosti. Nasuprot tome, ako se društvene mreže upotrebljavaju za izgradnju novih i jačanje trenutnih prijateljstava, upotreba interneta rezultira smanjenjem usamljenosti, ali samo ukoliko postoji preklapanje između online i offline društvenih svjetova (Nowland, Necka i Cacioppo, 2017). Nowland i saradnici (2017) su također identifikovali dinamičan odnos između usamljenosti i upotrebe društvenih tehnologija. Usamljenost se, prema mišljenju autora, smatra odrednicom načina na koji ljudi koriste društvene mreže. Karakteristike usamljenih pojedinaca utiču na njihove socijalne preferencije, stoga se na osnovu pomenutih karakteristika može pretpostaviti da li će takvi pojedinci vjerovatnije upotrebljavati društvene tehnologije kako bi smanjili osjećaj usamljenosti. Usamljene osobe pokazuju istaknut psihološki i bihevioralni profil koji utiče na način na koji interpretiraju i komuniciraju sa svojim društvenim svijetom (Cacioppo i Hawkley, 2009; Cacioppo i Patrik, 2008). Rezultati dosadašnjih istraživanja pokazuju da usamljeniji pojedinci imaju veću sklonost ka online komunikaciji (Caplan, 2003), posjeduju veći stepen kontrole nad online interakcijama (Valkenburg i Peter, 2007), kao i da mogu biti više „svoji“ u online kontekstu (Lee, Noh i Koo, 2013).

1.4.1. Povezanost usamljenosti i nomofobije

Situacije unutar kojih su pojedinci privrženiji upotrebi mobilnih uređaja postepeno dovode do porasta kako virtualne komunikacije, tako i izoliranosti od stvarnog svijeta. Upotreba pametnih telefona, prema mišljenju Biana i Leunga (2014), omogućava ljudima izbjegavanje komunikacije licem u lice, bijeg od neugodnih javnih situacija, te maksimalno prepuštanje virtualnom mobilnom okruženju. Nekoliko dosadašnjih studija (Bian i Leung, 2014; Billieux, 2012) identifikovale su usamljenost kao potencijalni faktor rizika za razvoj problematične upotrebe mobilnih uređaja. Prema tome, usamljeniji pojedinci sve češće upotrebljavaju digitalne uređaje obzirom da ovakvi uređaji smanjuju razinu usamljenosti i osjećaj nelagode (Valenti, Bottaro i Faraci, 2022).

U skladu s tim se može pretpostaviti da bi prekomjerna upotreba mobilnih uređaja i nomofobija, kao rezultat toga, mogle biti povezane sa usamljenošću. Gezgin, Hamutoglu, Sezen-Gultekin i Ayas (2018) su ispitali odnos između usamljenosti i nomofobije, te efekte upotrebe pametnih telefona i mobilnog interneta na uzorku turskih adolescenata. Ustanovljena je statistički značajna povezanost između usamljenosti i nomofobije ($r=.44$), te naglašeno kako usamljenost adolescenata u određenoj mjeri predviđa njihovu razinu nomofobičnog ponašanja. Pored navedenog, utvrđene su značajne korelacije između usamljenosti i pripadajućih dimenzija nomofobije koje iznose: a. ($r=.25$) nemogućnost komunikacije i usamljenost, b. ($r=.35$) gubitak povezanosti i usamljenost, c. ($r=.31$) nemogućnost pristupa informacijama i usamljenost, te d. ($r=.48$) odsustvo ugodnosti i usamljenost. Yıldız Durak (2018) također izvještava o postojanju statistički značajne povezanosti između usamljenosti i nomofobije ($r=.64$) na uzroku turskih studenata. Konkretnije, kako se kod studenata povećavao stepen usamljenosti, tako se povećavao i stepen nomofobičnog ponašanja. Povezanost između usamljenosti i nomofobije je očigledno prisutna obzirom da su se i drugi istraživači (Dahiya, 2021; Dehghanian i Bordbar, 2023; Kılınç, Çam, Ünsal i Arslantas, 2022; Özdemir, Çakır i Hussain, 2018) bavili ispitivanjem prethodno identifikovanog odnosa.

Pregled literature ukazuje na nekonzistentnost kada je riječ o rezultatima istraživanja zasnovanim na ispitivanju odnosa između usamljenosti i nomofobije. Prema tome, neki od istraživača nisu ustanovili postojanje značajne korelacije među navedenim varijablama (Chethana, Nelliyanil i Anil, 2020; Çelebi i sar., 2020; Pekin, Yırtıcı i Olgun, 2022). Obzirom da su rezultati istraživanja nekonzistentni, preporučljivo je provesti dodatne studije koje će se zasnivati na ispitivanju ovakvog odnosa.

1.4.2. Efekat usamljenosti na emocionalnu i kognitivnu regulaciju

Rezultati prethodnih istraživanja sugeriraju na postojanje pozitivnog odnosa između upotrebe društvenih mreža i usamljenosti, što nameće kritično pitanje o katalizatorima ovog pretpostavljenog učinka. Razlika u posljedicama upotrebe aplikacija za dopisivanje i društveno umrežavanje određena je njihovom interaktivnom i neinteraktivnom prirodom. Prema tome, pretpostavlja se da su negativne posljedice neinterakcije potaknute percipiranim nedostatkom uključenosti. Osjećaj izolacije biva prisutan kada korisnici društvenih aplikacija posmatraju interakcije među drugim članovima, unutar kojih oni zauzimaju funkciju pasivnog posmatrača. Međutim, pretpostavlja se da bi navedena funkcija mogla potaknuti korisnike na aktivno dijeljenje sadržaja, što će u konačnici rezultirati povećanim stepenom izoliranosti ukoliko oni ne dobiju očekivani feedback. Jedini faktor povezan sa osjećajem izoliranosti predstavlja strah od propuštanja, generalno poznatiji kao FOMO (Fumagalli, Dolmatzian i Shrum, 2021).

Dosadašnji konceptualni modeli ukazuju na postojanje statistički značajne povezanosti između usamljenosti i FOMO. Prema tome Barry i Wong (2020) naglašavaju da strah od propuštanja, u određenoj mjeri, predviđa razinu osjećaja usamljenosti te napominju kako se ovakav učinak ispoljava kod adolescenata i kod odraslih osoba. Povezanost između usamljenosti i FOMO je prisutna ako se osvrnemo na rezultate istraživanja drugih autora (Alinejad, Parizad, Yarmohammadi i Radfar, 2022; Bernard, 2020; Fumagalli i sar., 2021) koji su također ispitivali prethodno spomenuti odnos.

Izvršno funkcioniranje podrazumijeva regulaciju vlastite pažnje, kognicija, emocija i bihevioralnih obrazaca s namjerom kvalitetnijeg ispunjavanja društvenih standarda ili vlastitih ciljeva, konkretno samoregulacije (Cacioppo, Hughes, Waite, Hawkley i Thisted, 2006). Dokaz da bi socijalna izolacija mogla biti povezana sa temeljnim aspektima kognicije proizilazi iz istraživanja koja pokazuju da usamljenost predstavlja faktor rizika za kognitivni pad (Tilvis i sar., 2004). Cacioppo i saradnici (2000) provode istraživanje zasnovano na ispitivanju kontrole pažnje prilikom izvođenja zadataka dihotičkog slušanja. Regulacija pažnje je, prema mišljenju autora, bila znatno lošija kod usamljenih ispitanika u poređenju sa neusamljenim. S druge strane, Campbell i saradnici (2006) provode istraživanje bazirano na ispitivanju kontrole pažnje prilikom izvođenja umjereno teških matematičkih zadataka. Skenirani snimci mozga socijalno izoliranih ispitanika su, kako autori tvrde, bili znatno manje aktivni u područjima koja zahtijevaju „izvršnu regulaciju“ pažnje. Pored navedenog, izmijenjene aktivnosti unutar kognitivne kontrolne mreže usamljenih ispitanika zabilježene su i prilikom analize emocionalnih ekspresija (Lindner i sar., 2014), emocionalnih slika (Wong i sar., 2016) te emocionalnih riječi (Wong i sar., 2019). Lošija sposobnost samoregulacije kod usamljenih pojedinaca nije isključivo ograničena na kontrolu pažnje. Rezultati longitudinalnih istraživanja pokazuju kako usamljeni ispitanici imaju nižu motivaciju za izvođenjem fizičkih aktivnosti u poređenju sa neusamljenim, te kako je lošija emocionalna regulacija kod usamljenih ispitanika bila medijator tog učinka (Hawkley, Thisted i Cacioppo, 2009). Kognitivna regulacija će u ovom istraživanju biti operacionalizovana primjenom konfliktnih i nekonfliktnih silogizama.

Obzirom na široku rasprostranjenost interneta i pametnih telefona evidentno je da FOMO povećava intenzitet upotrebe društvenih mreža (Buglass, Binder, Betts i Underwood, 2017), te da preuzima važnu ulogu u angažmanu na društvenim medijima (Przyblyski i sar., 2013). Kako pojedinci razvijaju veći nivo straha od propuštanja, njihov intenzitet upotrebe društvenih mreža (Roberts i David, 2019) i količina umora od društvenih medija bivaju također povećani (Bright i Logan, 2018). U nastanku prethodno navedene situacije se, kao rezultat anksioznosti zbog propuštanja informacija, javlja želja pojedinaca da kontinuirano prate dešavanja na društvenim mrežama. Osobe koje ne žele propustiti dešavanja su sklone

konstantnoj upotrebi mobilnih uređaja što igra ključnu ulogu u oblikovanju njihovih navika. Znatiželja o životima drugih predstavlja izrazito važnu komponentu za razvoj ovisnosti o društvenim medijima. Konkretnije, radoznalost o pojavi događaja u životima drugih kao i želja da saznamo šta se zapravo događa, mogu rezultirati pojavom osjećaja propuštanja, popraćenim osjećajima anksioznosti i uznemirenosti (Hetz, Dawson i Cullen, 2015). Ukoliko su osobe koje prate eventualna dešavanja na društvenim mrežama lišene praćenja informacija o drugima, one postaju sklone neprestanom provjeravanju vlastitih računa. Prema tome Okur, Acar Bulut i Erden Çinar (2022) pretpostavljaju da strah od propuštanja informacija može djelovati na razinu nomofobičnog ponašanja putem navika pojedinca u korištenju društvenih medija.

Gezgin, Hamutoglu, Sezen-Gultekin i Gemikonakli (2018) su ispitali odnos između nomofobije i straha od propuštanja na uzorku turskih adolescenata. Ustanovljena je statistički značajna povezanost između nomofobije i FOMO ($r=.64$), te naglašeno kako strah od propuštanja informacija kod adolescenata, u određenoj mjeri, predviđa njihovu razinu nomofobičnog ponašanja. Pored navedenog, utvrđene su značajne korelacije između FOMO i pripadajućih dimenzija nomofobije koje iznose: a. ($r=.87$) nemogućnost komunikacije i FOMO, b. ($r=.88$) gubitak povezanosti i FOMO, c. ($r=.55$) nemogućnost pristupa informacijama i FOMO, te d. ($r=.80$) odsustvo ugodnosti i FOMO. Hoşgör, Coşkun, Çalişkan i Gündüz Hoşgör (2021) navode kako su kod medicinskih sestara sa ispodprosječnom percepcijom radnog opterećenja, razine nomofobije bile znatno izraženije od razina ovisnosti o društvenim medijima. Primijetno je da su medicinske sestre sa višim razinama nomofobije osjećale i viši strah od propuštanja informacija. Hoşgör i Hoşgör (2019) su ispitali odnos između nomofobije i FOMO u zavisnosti od demografskih karakteristika ispitanika. Više razine nomofobije i FOMO su, prema mišljenju autora, zabilježene kod studenata koji svakodnevno nose punjač, provjeravaju obavijesti neposredno nakon buđenja i upotrebljavaju mobilni uređaj najmanje tri sata dnevno.

2. CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE

Uzevši u razmatranje spoznaju da u prethodnom razdoblju nije provedena studija koja ispituje odnos između usamljenosti, nomofobije, emocionalne i kognitivne regulacije, operacionalizirane preko rezonovanja, ovim istraživanjem će se nastojati pobliže ispitati navedeni odnos. Primarni cilj podrazumijeva ispitivanje povezanosti između usamljenosti i nomofobije na temelju globalnog skora, te ispitivanje uloge emocionalne i kognitivne regulacije u toj relaciji. Sekundarni cilj se odnosi na validaciju metrijskih karakteristika *Upitnika nomofobije*. Naposljetku, krajnji cilj istraživanja predstavlja utvrđivanje zastupljenosti nomofobije na području Bosne i Hercegovine.

U skladu sa ciljevima, postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Utvrditi stepen i smjer povezanosti između usamljenosti i nomofobije kao opšte skale, te njenih subskala (1) nemogućnosti komunikacije; (2) gubitka povezanosti; (3) nemogućnosti pristupa informacijama i (4) odsustva ugodnosti.
2. Utvrditi mjeru u kojoj će usamljenost biti značajan prediktor nomofobije i pripadajućih subskala.
3. Utvrditi da li će usamljenost biti značajan prediktor nomofobije kada se kontrolira efekat emocionalne regulacije, operacionaliziran kao strah od propuštanja, i kognitivne regulacije rezonovanja na nekonfliktnim i konfliktnim silogizmima.

U skladu sa ciljevima i problemima kao i temeljnim spoznajama dosadašnjih istraživanja, postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Očekuje se postojanje statistički značajne pozitivne korelacije između usamljenosti i nomofobije na način da će pojedinci sa većom usamljenošću percipirati i veću nemogućnost komunikacije, veći gubitak povezanosti, veću nemogućnost pristupa informacijama, te veći stepen odsustva ugodnosti.

H2: Pretpostavlja se da će usamljenost biti značajan pozitivni prediktor nomofobije kao globalnog konstrukta, te njenih pripadajućih subskala (1) nemogućnosti komunikacije, (2) gubitka povezanosti, (3) nemogućnosti pristupa informacijama i (4) odsustva ugodnosti.

H3: Očekuje se da će emocionalna i kognitivna regulacija posredovati u relaciji između usamljenosti i nomofobije na sljedeće načine:

H3.1: Ukoliko je usamljenost veća, bit će percipiran i veći strah od propuštanja društvenih događaja, što bi samim tim trebalo biti povezano i sa većim stepenom nomofobije.

H3.2: Ukoliko je usamljenost veća, kognitivna regulacija bi trebala biti manja, što će samim tim biti povezano sa većim stepenom nomofobije. Prethodno navedeni efekat je očekivan na konfliktnim silogizmima koji zahtijevaju kontrolirano procesiranje informacija, dok nije očekivan na nekonfliktnim silogizmima utemeljenim na automatskom procesiranju.

3. METODOLOGIJA

3.1. Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku opšte populacije stanovnika Bosne i Hercegovine. Prema tome, namjeravao se ispoštovati kriterij heterogenosti uzorka u odnosu na spol, dob i stepen formalnog obrazovanja. U realizaciji istraživanja je učestvovalo ukupno 306 ispitanika čije su sociodemografske karakteristike prikazane u narednim tabelama.

Tabela 1
Spol ispitanika

Spol	N=306
Muškarci	173
Žene	133

Tabela 2
Dob ispitanika

Dob	N=306
18-24	129
25-34	153
35-44	8
45-54	10
54+	6

Tabela 3
Stepen formalnog obrazovanja

Stepen obrazovanja	N=306
Niža stručna sprema (NSS)	2
Srednja stručna sprema (SSS)	137
Viša stručna sprema (VŠS)	52
Visoka stručna sprema (VSS)	115

Na temelju prezentiranih rezultata se može ustanoviti kako je spolna zastupljenost približno izjednačena. Odnosno, uzorak su sačinjavala 173 muškarca (56.5%) i 133 žene (43.5%). Kada je riječ o dobnoj raspodjeli, evidentne su znatne razlike između dobnih skupina. Prema tome 129 ispitanika se nalazilo u rasponu 18-20 godina (42.2%), 153 ispitanika u rasponu 25-34 godine (50%), 8 ispitanika u rasponu 35-44 godine (2.6%), 10 ispitanika u rasponu 45-55 godina (3.3%), s tim da je 6 ispitanika imalo iznad 54 godine (2%). Kada je riječ o obrazovanju, može se primijetiti kako najviše ispitanika posjeduje srednji stepen formalnog obrazovanja 137 (44.4%).

3.2. Instrumentarij

Upitnik nomofobije (NMP-Q)

Nomofobija se ispitivala upotrebom *NMP-Q* (engl. *Nomophobia Questionnaire*, Yildirim i Correia, 2015, adaptirale Bodrožić Selak i Nekić, 2022) kojeg karakterizira 20 čestica namijenjenih utvrđivanju trenutnog stepena nomofobije (Prilog 1.1.). Prethodno spomenute čestice su vrednovane na Likertovoj petostepenoj skali unutar koje je 1 označavalo „uopšte se ne odnosi na mene“, a 5 „u potpunosti se odnosi na mene“. Ukupan rezultat je dobiven zbrajanjem svih čestica što predstavlja trenutni stepen nomofobije. Rezultati su se kretali unutar raspona 20-140, pri čemu je viši rezultat na upitniku upućivao ka višem stepenu nomofobije. *NMP-Q* rezultati su interpretirani na sljedeći način: *NMP-Q* rezultat manji ili jednak 20 ukazuje na odsustvo nomofobije; *NMP-Q* rezultat u rasponu 20-60 ukazuje na blagu razinu nomofobije; *NMP-Q* rezultat u rasponu 60-100 ukazuje na umjerenu razinu nomofobije i *NMP-Q* rezultat viši ili jednak 100 ukazuje na visoku razinu nomofobije (Yildirim i Correia, 2015). Cronbachov alfa koeficijent (α) je iznosio .95, dok su alfa koeficijenti *Faktora 1* (nemogućnosti komunikacije), *Faktora 2* (gubitka povezanosti), *Faktora 3* (nemogućnosti pristupa informacijama) i *Faktora 4* (odsustva ugodnosti) iznosili .94, .87, .83 i .81. (De Vellis, 2003). Cronbachov alfa koeficijent (α) je u ovom istraživanju iznosio .92. Za utvrđivanje interne konzistencije čestica unutar svakog faktora neophodno je bilo osvrnuti se i na individualne alfa vrijednosti. Prema tome, Cronbachovi alfa koeficijenti

Faktora 1 (nemogućnosti komunikacije), *Faktora 2* (gubitka povezanosti), *Faktora 3* (nemogućnosti pristupa informacijama) i *Faktora 4* (odsustva ugodnosti) su u ovom istraživanju iznosili .83, .69, .90 i .86. Vrijedi istaknuti kako je svaka alfa vrijednost pozicionirana iznad uobičajeno prihvaćenog minimuma .70 prihvatljiva (Nunnally, 1978), što samim tim ukazuje na dobru internu konzistenciju.

Skala usamljenosti (UCLA)

UCLA Skalu usamljenosti (engl. *UCLA Loneliness Scale*, Russell, 1996) karakterizira 20 čestica namijenjenih ispitivanju subjektivnog osjećaja usamljenosti, kao i osjećaja društvene izolacije (Russell, Peplau i Ferguson, 1978). Rezultati mnogih istraživanja sugeriraju da prethodno navedena skala nije jednofaktorska, te da se broj utvrđenih faktora uglavnom razlikovao od uzorka do uzorka. Prema tome je stepen usamljenosti, za potrebe ovog istraživanja, ispitivan upotrebom skraćene verzije UCLA Skale usamljenosti (Allen i Oshagan, 1995, adaptirali Lacković-Grgin, Penezić i Nekić, 2002) koju karakterizira 7 čestica (Prilog 1.2.). Radi se o jednodimenzionalnom mjernom instrumentu koji se pokazao invarijantnim na različitim uzorcima ispitanika (npr. prema dobi, spolu, rasi, nivou obrazovanja te ekonomskom statusu) (Lacković-Grgin, Penezić i Sorić, 1998). Čestice su vrednovane na Likertovoj petostepenoj skali unutar koje je 1 označavalo „uopšte se ne odnosi na mene“, a 5 „u potpunosti se odnosi na mene“. Ukupan rezultat je formiran kao linearna kombinacija rezultata svake pojedine čestice, što predstavlja trenutni stepen usamljenosti. Konkretnije, viši rezultat na skali je upućivao ka višem stepenu usamljenosti. Cronbachovi alfa koeficijenti (α) skraćene verzije UCLA skale usamljenosti su se kretali u vrijednostima između .83 i .85 što je, uzevši u razmatranje mali broj čestica, bilo sasvim zadovoljavajuće (Lacković-Grgin i sar., 1998). Cronbachov alfa koeficijent (α) je u ovom istraživanju iznosio .80.

Skala straha od propuštanja (FOMOS)

Emocionalna regulacija se ispitivala upotrebom *FOMOS* (engl. *Fear of Missing Out Scale*, Przybylski i sar., 2013) koju karakterizira 10 čestica namijenjenih utvrđivanju subjektivnog straha od propuštanja informacija vezanih za osobne ili društvene događaje (Prilog 1.3.). Prethodno spomenute čestice su vrednovane na Likertovoj petostepenoj skali unutar koje je 1 označavalo „uopšte se ne odnosi na mene“, a 5 „u potpunosti se odnosi na mene“. Ukupan rezultat je dobiven zbrajanjem svih čestica što predstavlja trenutni stepen subjektivnog straha od propuštanja informacija. Rezultati su se kretali unutar raspona 10-50, pri čemu je viši rezultat na skali upućivao ka višem stepenu FOMO. Pouzdanost FOMO skale iznosi .90, što sugerira na dobru internu konzistenciju (Przybylski i sar., 2013). Međutim kada je riječ o ovom istraživanju, Cronbachov alfa koeficijent (α) je iznosio .85.

Test logičkog rezonovanja (TLR)

Kognitivna regulacija je ispitivana upotrebom Testa logičkog rezonovanja (engl. *Logical Reasoning Test*) kojeg karakterizira 16 silogizama u kombinaciji 2 (validnost) x 2 (uvjerljivost), pri čemu su korištena po 4 zadatka u svakoj od kombinacija: validni/uvjerljivi, validni/neuvjerljivi, nevalidni/uvjerljivi i nevalidni/neuvjerljivi silogizam (Prilog 1.4.). Konkretnije, validni/uvjerljivi i nevalidni/neuvjerljivi predstavljaju nekonfliktne silogizme, pri čemu validnost silogizama (prihvatanje/neprihvatanje konkluzije) nije u konfliktu sa njenom uvjerljivošću. S druge strane, validni/neuvjerljivi i nevalidni/uvjerljivi predstavljaju konfliktne silogizme, pri čemu je validnost silogizama u konfliktu sa njenom uvjerljivošću ili svakodnevnim iskustvom. Zadatak ispitanika se, uz pretpostavku da su sve tvrdnje istinite, zasnivao na procjeni silogizama označavanjem alternativa 1. *Da, zaključak slijedi logički iz tvrdnji* ili 2. *Ne, zaključak ne slijedi logički iz tvrdnji*. Odgovori ispitanika su vrednovani kao pristrani ako, i samo ako, su ispitanici označavali tačan odgovor na uvjerljivom konfliktnom zadatku i netačan odgovor na korespondentnom neuvjerljivom zadatku (Teovanović, Knežević i Stankov, 2014). Nakon toga su ispitanici, označavanjem brojeva na procentualnoj skali, procjenjivali stepen sigurnosti u vlastite odgovore gdje je 50% podrazumijevalo „nasumičan“, a 100% „apsolutno siguran“ odgovor. Rezultat je formiran kao ukupni

performans na nekonfliktnim i konfliktnim silogizmima. Cronbachov alfa koeficijent (α) testa logičkog rezonovanja je u ovom istraživanju iznosio .92.

3.3. Postupak

Istraživanje je započeto sredinom aprila 2023. godine. Sve relevantne informacije o ispitanicima su dobivene primjenom upitnika na platformi *Google Forms*. Link za pristup istraživanju je bio distribuiran kako putem društvenih mreža, tako i putem e-mail adresa. Pristupanje istraživanju ostvareno je otvaranjem linka, nakon kojeg je ispitanicima prikazana početna stranica sa osnovnim informacijama o istraživanju. Nakon toga su prezentirane upute za ispitanike, te je naglašeno kako ispitanici zadržavaju vlastito pravo odustajanja od istraživanja u bilo kojem trenutku. Saglasnost za učešće je dobivena označavanjem opcije koja naglašava da su ispitanici upoznati sa istraživanjem, punoljetni i saglasni za učešće. Svi ispitanici su, nakon početne stranice, pristupili ispunjavanju sljedećih instrumenata fiksnim redoslijedom: Skale demografskih podataka, Skale usamljenosti (engl. *UCLA Loneliness Scale*), Upitnika nomofobije (engl. *Nomophobia Questionnaire; NMP-Q*), Skale straha od propuštanja (engl. *Fear of Missing Out Scale; FOMOS*), kao i Testa logičkog rezonovanja (engl. *Logical Reasoning Test*).

4. REZULTATI

Unutar ovog odjeljka će biti prezentirani rezultati koji su obrađeni u programu IBM SPSS v23 i modelirani u programu AMOS 24. Za obradu podataka primijenjene su deskriptivna statistička analiza, korelacijska i regresijska analiza, medijacijska analiza, te eksploratorna (EFA) i konfirmatorna faktorska analiza (CFA).

4.1. Deskriptivna statistika

U Tabeli 4 su prezentirane deskriptivne statističke vrijednosti Upitnika nomofobije (NMP-Q), Skale usamljenosti (UCLA), Skale straha od propuštanja (FOMOS), kao i Testa logičkog rezonovanja (TLR). Pored navedenog, prezentirane su i deskriptivne statističke vrijednosti pripadajućih dimenzija nomofobije: (1) nemogućnosti komunikacije, (2) gubitka povezanosti, (3) nemogućnosti pristupa informacijama i (4) odsustva ugodnosti.

Tabela 4
Deskriptivna statistika za (sub)skale korištene u istraživanju

Varijable	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Sk</i>	<i>SESk</i>	<i>Ku</i>	<i>SEKu</i>	<i>K-S</i>	<i>p</i>
NMP-Q	2.57	.824	1.00	5.00	.288	.139	-.414	.278	0.05	.031
NK	19.12	6.78	6.00	30.0	-.292	.139	-.874	.278	0.09	.000
GP	10.14	4.96	5.00	25.0	1.04	.139	.440	.278	0.15	.000
NPI	10.69	4.28	4.00	20.0	.202	.139	-.860	.278	0.10	.000
OU	11.37	4.37	5.00	25.0	.494	.139	-.311	.278	0.10	.000
UCLA	2.14	.857	1.00	4.86	.627	.139	-.267	.278	0.11	.000
FOMOS	2.44	.835	1.00	5.00	.571	.139	.380	.278	0.07	.001
TLR	5.37	.953	1.00	6.00	-2.23	.139	5.27	.278	0.25	.000

M – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija; *Min* – minimalni rezultat; *Max* – maksimalni rezultat; *Sk* – skjunis; *SESk* – standardna pogreška skjunisa; *Ku* – kurtozis; *SEKu* – standardna pogreška kurtozisa; *K-S* – Kolmogorov-Smirnov test normalnosti distribucije; *p* – stepen značajnosti
 NMP-Q – Upitnik nomofobije; NK – nemogućnost komunikacije; GP – gubitak povezanosti; NPI – nemogućnost pristupa informacijama; OU – odsustvo ugodnosti; UCLA – Skala usamljenosti; FOMOS – Skala straha od propuštanja; TLR – Test logičkog rezonovanja;

Uzevši u razmatranje deskriptivne statističke vrijednosti, primijetno je kako su ispitanici na Upitniku nomofobije ostvarivali prosječne rezultate pri čemu je minimalni rezultat na svim subskalama iznosio 4.00, a maksimalni 30.00. Minimalni rezultat predstavlja minimalnu ili najmanju vrijednost odgovarajuće varijable, dok maksimalni rezultat predstavlja maksimalnu ili najveću vrijednost varijable koja je mogla biti označena na petostepenoj skali. Iako ispitanici generalno ostvaruju prosječne rezultate na Upitniku nomofobije, ipak su evidentirana određena odstupanja ispod ili iznad prosjeka. Kada je riječ o dimenzijama nomofobije nemogućnosti komunikacije, gubitku povezanosti, nemogućnosti pristupa informacijama i odsustvu ugodnosti, pokazano je kako ispitanici u prosjeku ostvaruju visoke rezultate na dimenziji *nemogućnost komunikacije* sa aritmetičkom sredinom $M=19.12$. Na preostalim dimenzijama gubitku povezanosti, nemogućnosti pristupa informacijama i odsustvu ugodnosti, ispitanici su ostvarivali prosječne rezultate sa aritmetičkim sredinama redom $M=10.14$; $M=10.69$; i $M=11.37$. Deskriptivni indikatori UCLA Skale usamljenosti pokazuju kako su ispitanici ostvarivali nešto niže rezultate u rasponu od 1.00 do 4.86, uz prisustvo pozitivno asimetrične distribucije. Uzevši u razmatranje deskriptivne vrijednosti FOMO skale, evidentno je kako su ispitanici ostvarivali gotovo prosječne rezultate pri čemu je minimalni rezultat iznosio 1.00, a maksimalni 5.00. Na osnovu minimalne i maksimalne vrijednosti se može zaključiti da ispitanici generalno ostvaruju rezultate koji su pozicionirani nešto ispod prosjeka $M=2.44$, što se odnosi na njihovu razinu straha od propuštanja. Naposljetku, deskriptivni indikatori Testa logičkog rezonovanja pokazuju kako su ispitanici ostvarivali iznadprosječne rezultate pri čemu je minimalni rezultat iznosio 1.00, a maksimalni 6.00. Na osnovu minimalne i maksimalne vrijednosti se može zaključiti da ispitanici generalno ostvaruju rezultate koji su pozicionirani iznad prosjeka $M=5.37$. Kada je riječ o performansu na tipovima zadataka rezonovanja, pokazano je kako ispitanici u prosjeku ostvaruju više rezultate na nekonfliktnim silogizmima sa aritmetičkom sredinom $M=6.65$, dok je aritmetička sredina na konfliktnim silogizmima iznosila $M=2.79$.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa sugeriraju da ni jedna distribucija ne odražava normalan oblik, odnosno da se primijenjeni instrumenti mjerenja statistički značajno razlikuju od normalne distribucije, obzirom da su sve vrijednosti bile $p < .001$. Međutim, vrijedi istaknuti kako se normalnost distribucije ne ispituje isključivo upotrebom statističkih testova. Normalnost distribucije može biti ispitana i grafičkim prikazima (Burdenski, Jr, 2000; Field, 2022), kao i indikatorima normalnosti poput skjunisa i kurtozisa. Apsolutne vrijednosti skjunisa iznad 3 i kurtozisa iznad 10, prema Kline (2011), predstavljaju značajna odstupanja od normalne distribucije. Na osnovu deskriptivnih vrijednosti u Tabeli 4 se može vidjeti da ni jedna varijabla ne narušava ove indikatore. Isto tako se može zaključiti kako ni jedna distribucija rezultata, izuzev Testa logičkog rezonovanja (Grafik 2.8.), ne odstupa od normalnog oblika. Međutim, vrijednosti skjunisa ($Sk=-2.20$) i kurtozisa ($Ku=5.27$) sugeriraju da se prethodno navedena distribucija ipak nalazi unutar prihvatljivog raspona za primjenu parametrijske statistike.

4.2. Ispitivanje faktorske strukture Upitnika nomofobije (*NMP-Q*)

Faktorska analiza omogućava reduciranje relativno velikog broja varijabli u parsimoničan skup faktora (DeVellis, 2003), kao i ispitivanje temeljne strukture upitnika. U ovom slučaju rezultati faktorske analize pokazuju koliko će čestica, i koje, karakterizirati određeni faktor (Comrey i Lee, 1992). Prema tome, struktura upitnika *NMP-Q* ispitana je provođenjem eksploratorne faktorske analize. Izvršena je i provjera metrijskih karakteristika na uzorku ispitanika s područja Bosne i Hercegovine, obzirom da se prethodno navedeni instrument prvi put primjenjuje u tom kontekstu.

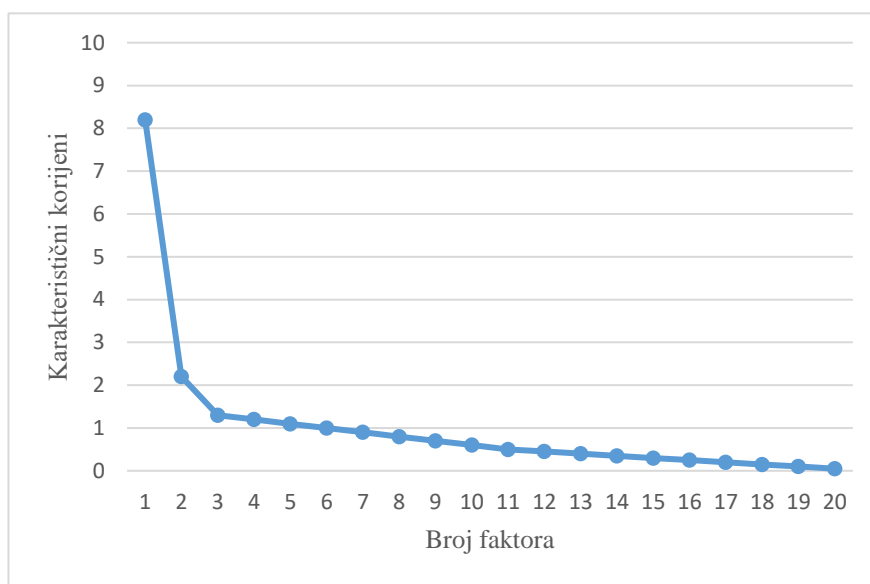
Rezultati Kaiser-Meyer Olkinovog testa se generalno u rasponu .70-.80 smatraju dobrim, u rasponu .80-.90 vrlo dobrim, a iznad .90 odličnim (Field, 2018). Obzirom da Kaiser-Meyer Olkinov indeks iznosi .92, može se zaključiti kako je uvjet za provođenje faktorske analize zadovoljen. Rezultati Bartlettovog testa sfericiteta iznose $\chi^2(190)=3569.764$; $p < .001$, što ukazuje na to da čestice unutar upitnika međusobno koreliraju. Uzevši u razmatranje dobivene rezultate na prethodnim testovima, vrijedi istaknuti kako su oba uvjeta za provođenje faktorske analize zadovoljena. Preliminarna

analiza je uključivala svih 20 čestica upitnika NMP-Q. Konkretnije, faktori su ekstrahirani upotrebom analize glavnih komponenti (engl. *Principal Component Analysis; PCA*) sa ortogonalnom Varimax rotacijom.

Tabela 5
Prikaz vrijednosti karakterističnih korijena i postotaka objašnjene varijanse

Faktor	Inicijalni karakteristični korijen			Ekstrahirane sume kvadrata		
	Karakteristični korijen	Postotak varijanse	Kumulativni postotak varijanse	Karakteristični korijen	Postotak varijanse	Kumulativni postotak varijanse
1	8.32	41.58	41.58	8.32	41.58	41.58
2	2.28	11.39	52.97	2.28	11.39	52.97
3	1.47	7.33	60.30	1.47	7.33	60.30
4	1.16	5.78	66.08	1.16	5.78	66.08
5	.910	4.55	70.63			
6	.715	3.58	74.20			
7	.652	3.26	77.46			
8	.549	2.75	80.21			
9	.498	2.49	82.70			
10	.460	2.30	85.00			
11	.441	2.21	87.20			
12	.409	2.05	89.25			
13	.384	1.92	91.17			
14	.352	1.76	92.93			
15	.329	1.65	94.58			
16	.263	1.32	95.89			
17	.255	1.28	97.17			
18	.211	1.06	98.23			
19	.182	.910	99.14			
20	.173	.865	100.00			

Primjenom eksploratorne faktorske analize ekstrahovana su četiri faktora koji objašnjavaju 66.08% varijanse sa početnim karakterističnim korijenima većim od 1 (engl. *eigenvalues*). Varimax rotacija predstavlja najčešće upotrebljavanu ortogonalnu tehniku koja se zasniva na minimiziranju faktorske složenosti sa maksimalnom varijansom faktorskih opterećenja (Tabachnick i Fidell, 2013). Razlog za upotrebu Varimax rotacije proizilazi iz opšteg pravila prema kojem istraživači provode ortogonalnu rotaciju ukoliko su više zainteresirani za mogućnost generalizacije svojih rezultata (Rennie, 1997). Uzevši u razmatranje rezultate u Tabeli 5, primijetno je da nakon rotacije *Faktor 1* (nemogućnost komunikacije) objašnjava 41.58% varijanse, *Faktor 2* (gubitak povezanosti) 11.39%, *Faktor 3* (nemogućnost pristupa informacijama) 7.33% i *Faktor 4* (odsustvo ugodnosti) 5.78%.

Grafik 1
*Prikaz vrijednosti karakterističnih korijena
putem scree plota*

Analiza scree plota potvrđuje prethodno identifikovan četverofaktorski model, pri čemu se pad u vrijednosti karakterističnog korijena uočava nakon četvrtog ekstrahiranog faktora (Grafik 1). Odnosno, peti faktor predstavlja tačku infleksije nakon koje slijedi razmjerno blaže opadanje karakterističnog korijena. U nastavku će biti prezentirana faktorska zasićenja upotrebom analize glavnih komponenata (PCA).

Tabela 6
*Rotirana matrica faktorskog obrasca za
četverofaktorsko rješenje*

Čestice	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
13. Osjećao/la bih se uznemireno jer ne bih mogao/la biti u kontaktu sa svojom porodicom i/ili prijateljima.	.881	.128	.167	
11. Osjećao/la bih se zabrinuto jer me moja porodica i/ili prijatelji ne bi mogli kontaktirati.	.870			.114
10. Osjećao/la bih se uznemireno kada u trenutku ne bih mogao/la stupiti u kontakt sa svojom porodicom i/ili prijateljima.	.860	.171		
12. Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih mogao/la primati poruke i pozive.	.755	.278	.251	.172
15. Osjećao/la bih se uznemireno jer bi stalna veza s mojom porodicom i prijateljima bila prekinuta.	.693	.121	.364	
14. Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih mogao/la znati da li me neko pokušavao kontaktirati.	.647	.201	.281	.309
9. Kada određeni vremenski period ne bih mogao/la provjeriti pametni telefon, osjećao/la bih želju da ga provjerim.	.463	.415		.385
2. Osjećao/la bih se uznemireno kada ne bih mogao potražiti informacije na pametnom telefonu ukoliko to poželim.	.192	.818	.174	.101

3. Nemogućnost dobivanja novih informacija putem pametnog telefona učinila bi me nervoznim/om.		.802	.237	.200
4. Osjećao/la bih se uznemireno ukoliko ne bih mogao/la koristiti svoj pametni telefon i/ili njegove mogućnosti kada to poželim.	.282	.751	.214	.166
1. Osjećao/la bih se neugodno bez stalnog pristupa informacijama putem pametnog telefona.	.162	.726	.251	
17. Osjećao/la bih se neugodno jer ne bih bio/la u toku sa internetskim stranicama i društvenim mrežama.	.162	.342	.804	.172
16. Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih imao/la povezanost sa svojim online identitetom.	.152	.175	.787	.228
18. Osjećao/la bih se čudno jer ne bih mogao/la provjeriti obavijesti o novostima mojih kontakata na društvenim mrežama.	.200	.236	.741	.181
19. Osjećao/la bih se uznemireno jer ne bih mogao/la provjeriti svoju elektronsku poštu ili e-mail.	.300		.576	.192
20. Osjećao/la bih se čudno jer ne bih znao/la šta da radim.	.122	.349	.518	.437
8. Kada ne bih mogao/la koristiti pametni telefon, bojao/la bih se da negdje ne zalutam.	.133		.101	.710
6. Prekoračenje mjesečne tarife ili internetskih mobilnih podataka bi u meni izazvalo paniku.			.328	.670
7. Kada ne bih imao/la internetski signal ili se ne bih mogao/la spojiti na Wi-Fi mrežu, konstantno bih provjeravao/la imam li signala i mogu li pronaći Wi-Fi mrežu.	.167	.422	.134	.640
5. Pražnjenje baterije na mom pametnom telefonu bi me uplašilo.	.128	.205	.233	.571

Kako je prikazano u Tabeli 6, karakteristične čestice za *Faktor 1* glasile su (“Osjećao/la bih se zabrinuto jer me moja porodica i/ili prijatelji ne bi mogli kontaktirati” ili “Osjećao/la bih se uznemireno kada u trenutku ne bih mogao/la stupiti u kontakt sa svojom porodicom i/ili prijateljima”), za *Faktor 2* (“Osjećao/la bih se uznemireno kada ne bih mogao potražiti informacije na pametnom telefonu ukoliko to poželim” ili “Nemogućnost dobivanja novih informacija putem pametnog telefona učinila bi me nervoznim/om”), za *Faktor 3* (“Osjećao/la bih se neugodno jer ne bih bio/la u toku sa internetskim stranicama i društvenim mrežama” ili “Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih imao/la povezanost sa svojim online identitetom”) i za *Faktor 4* (“Kada ne bih mogao/la koristiti pametni telefon, bojao/la bih se da negdje ne zalutam” ili “Prekoračenje mjesečne tarife ili internetskih mobilnih podataka bi u meni izazvalo paniku”).

Comrey i Lee (1992) napominju kako se faktorska zasićenja $\geq .71$ (50% varijanse preklapanja) smatraju “odličnim”, zasićenja $\geq .63$ (40% varijanse preklapanja) “veoma dobrim”, zasićenja $\geq .55$ (30% varijanse preklapanja) “dobrim”, zasićenja $\geq .45$ (20% varijanse preklapanja) “lošim”, te zasićenja $\geq .32$ (10% varijanse preklapanja) “veoma lošim”. Pregled faktorskih zasićenja omogućava zapažanje nekoliko čestica koje potencijalno narušavaju jednostavnu faktorsku strukturu. Obzirom da su identifikovane čestice objašnjavale veći postotak varijanse na primarnim faktorima, njihova se evidentirana zasićenja na sekundarnim faktorima neće uzimati u razmatranje. Prethodno navedeni raspon faktorskih zasićenja (Comrey i Lee, 1992) implicira na zaključak da većina čestica ima odlična ili vrlo dobra zasićenja na primarnim faktorima.

Rezultati originalne studije Yildirima (2014) su u potpunosti replicirani, s tim da se jedino evidentirano odstupanje u ovom istraživanju odnosi na česticu 9 koja ulazi u sastavni dio *Faktora 2* (gubitak povezanosti).

4.3. Konfirmatorna analiza četverofaktorske strukture Upitnika nomofobije (NMP-Q)

U skladu sa teorijskim postavkama i spoznajama dosadašnjih istraživanja, provedena je konfirmatorna faktorska analiza (CFA) s ciljem utvrđivanja konačne strukture faktora. Konfirmatorna faktorska analiza predstavlja statistički snažniju proceduru eksplorativne prirode i omogućava nepristrano testiranje stepena u kojem određeni teorijski model odgovara empirijskim podacima. Preporučljivo je da model što bolje pristaje (odnosno ima što bolji “fit”) matrici kovarijansi u stvarnim podacima. Odsutnost dobrog pristajanja (ili nedovoljan “fit”) uglavnom znači da je model potrebno modificirati ili u potpunosti odbaciti (Šram, 2014). Jednostavnije rečeno, konfirmatorna faktorska analiza se smatra prikladnom za ispitivanje teorije ukoliko istraživač ima pretpostavku o tome koje varijable sačinjavaju određeni faktor (Henson i Roberts, 2006).

Tabela 7
Indikatori pristajanja modifikovanog modela na nivou dimenzija

Model	χ^2			GFI	CFI	RMSEA
	<i>df</i>	<i>p</i>	χ^2			
Vrijednosti	172	.001	2.70	.86	.92	.08

χ^2 – hi kvadrat; *df* – stepeni slobode; *p* – stepen značajnosti; GFI – Goodness of Fit Index; CFI – Comparative Fit Index; RMSEA – root mean square error of approximation;

U Tabeli 7 su prikazani indikatori pristajanja modifikovanog konfirmatornog modela dobivenog slobodnom procjenom varijansi greške između nekoliko čestica.¹ Generalno posmatrajući vrijednost $\chi^2(172)=2.70$ bi trebala iznositi manje od 2 (Brown, 2015), što u ovom slučaju nije ispunjeno. *Goodnes of fit index* varira u rasponu 0-1, s tim da vrijednost iznad .90 ukazuje na prihvatljivo pristajanje modela (Brown, 2015). Prema tome, GFI=.86 vrijednost bi trebala iznositi više od .90, što se u ovom slučaju ne smatra ispunjenim. *Comparative fit index* varira u rasponu 0-1, s tim da vrijednost iznad .95 ukazuje na

¹ Kovarijansa greške je uvedena između čestica 2 i 18, 4 i 9, 5 i 19, 6 i 9, 10 i 11, te 17 i 18 (pogledati Prilog 3.1)

prihvatljivo pristajanje modela (Brown, 2015). Shodno tome, CFI=.92 vrijednost bi trebala iznositi više od .95, što u ovom slučaju također nije ispunjeno. Naposljetku, RMSEA vrijednost se ispod .05 smatra “dobrom”, u rasponu od .05-.08 “prihvatljivom”, u rasponu od .08-0.1 “marginalnom”, te iznad 0.1 “lošom” (Fabrigar, MacCallum, Wegener i Strahan, 1999). Prema tome, RMSEA vrijednost iznosi .08 što je u ovom slučaju prihvatljivo. Iako modificovani model u potpunosti ne ispunjava kriterije pristajanja (engl. *goodness-of-fit indices*), ipak ga možemo uzeti u razmatranje obzirom da dobiveni indikatori ne odstupaju previše od graničnih vrijednosti.

Kada se radi o povezanosti čestica sa latentnim faktorima, neophodno je prezentirati i identifikovane raspone korelacija. Prema tome, korelacije čestica sa dimenzijom *nemogućnost komunikacije* su varirale u rasponu od $r=.75$ (“Osjećao/la bih se uznemireno jer bi stalna veza s mojom porodicom i prijateljima bila prekinuta”) do $r=.87$ (“Osjećao/la bih se uznemireno jer ne bih mogao/la biti u kontaktu sa svojom porodicom i/ili prijateljima”). Nadalje, korelacije čestica sa dimenzijom *gubitak povezanosti* su varirale u rasponu od $r=.66$ (“Osjećao/la bih se uznemireno jer ne bih mogao/la provjeriti svoju elektronsku poštu ili e-mail”) do $r=.79$ (“Osjećao/la bih se neugodno jer ne bih bio/la u toku sa internetskim stranicama i društvenim mrežama”). Nadalje, korelacije čestica sa dimenzijom *nemogućnost pristupa informacijama* su varirale u rasponu od $r=.75$ (“Osjećao/la bih se neugodno bez stalnog pristupa informacijama putem pametnog telefona”) do $r=.82$ (“Nemogućnost dobivanja novih informacija putem pametnog telefona učinila bi me nervoznim/om”). Naposljetku, korelacije čestica sa dimenzijom *odsustvo ugodnosti* su varirale u rasponu od $r=.57$ (“Kada određeni vremenski period ne bih mogao/la provjeriti pametni telefon, osjećao/la bih želju da ga provjerim”) do $r=.64$ (“Prekoračenje mjesečne tarife ili internetskih mobilnih podataka bi u meni izazvalo paniku”). Prikaz modificovanog konfirmatornog modela nalazi se u Prilogu 3.1.

4.4. Korelacijska analiza

U Tabeli 8 je prezentirana interkorelacijska matrica svih varijabli ispitanih u istraživanju.

Tabela 8
Interkorelacijska matrica osnovnih varijabli u istraživanju

Varijabla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. USAM		.19**	.19**	.24**	.04	.18**	.35**	.10	.04	.05	.00	.02	.05	.08	-.04
2. NMF			.78**	.79**	.82**	.83**	.57**	-.08	-.01	.10	-.03	-.05	.03	.03	-.06
3. NPI				.55**	.48**	.58**	.41**	-.02	.06	.07	.01	.02	.07	.06	.01
4. OU					.50**	.60**	.49**	-.06	.05	.06	.01	.00	.08	.13*	-.09
5. NK						.52**	.46**	-.04	-.04	-.06	.01	-.06	-.01	-.07	.03
6. GP							.48**	-.13*	-.08	.01	-.10	-.10	-.03	.04	-.15**
7. FOMO								-.01	.05	.05	.01	.05	.03	.07	-.02
8. TLR									.19**	-.03	.27**	.17**	.14*	-.13*	.42**
9. LOGtot										.63**	.66**	.77**	.86**	.72**	.51**
10. LOGtot_V											-.17**	.27**	.72**	.58**	.16**
11. LOGtot_NV												.72**	.40**	.35**	.49**
12. LOGtot_U													.34**	.57**	.37**
13. LOGtot_NU														.61**	.45**
14. LOGtot_K															-.24**
15. LOGtot_NK															

USAM – usamljenost; NMF – nomofobija; NPI – nemogućnost pristupa informacijama; OU – odsustvo ugodnosti; NK – nemogućnost komunikacije; GP – gubitak povezanosti; FOMO – strah od propuštanja; TLR – test logičkog rezonovanja (stepen sigurnosti u odgovore); LOGtot – logičko rezonovanje total; LOGtot_V – validni silogizmi total; LOGtot_NV – nevalidni silogizmi total; LOGtot_U – uvjerljivi silogizmi total; LOGtot_NU – neuvjerljivi silogizmi total; LOGtot_K – konfliktni silogizmi total; LOGtot_NK – nekonfliktni silogizmi total; * $p < .05$; ** $p < .01$;

Između dimenzija nomofobije a. nemogućnosti komunikacije, b. gubitka povezanosti, c. nemogućnosti pristupa informacijama i d. odsustva ugodnosti ustanovljene su statistički značajne pozitivne korelacije umjerenog intenziteta. Povezanost pozitivnog smjera upućuje na zaključak da će osobe sa izraženim karakteristikama jedne od dimenzija, vrlo vjerovatno imati izražene karakteristike i preostalih dimenzija.

Uzevši u razmatranje H1, može se zaključiti kako je ustanovljena statistički značajna pozitivna korelacija između usamljenosti i nomofobije ($r=.19$; $p < .01$). Ukupni rezultati na UCLA Skali usamljenosti statistički značajno koreliraju sa rezultatima na dimenziji gubitka povezanosti ($r=.18$; $p < .01$), nemogućnosti pristupa informacijama ($r=.19$; $p < .01$) i odsustva ugodnosti ($r=.24$; $p < .01$), izuzev dimenzije nemogućnost komunikacije ($r=.04$; $p > .01$) (Tabela 8). Odnosno, pojedinci sa većom razinom usamljenosti percipiraju i veći gubitak povezanosti, veću nemogućnost pristupa informacijama i veće odsustvo ugodnosti, ali ne i veću nemogućnost komunikacije. Na osnovu dobivenih podataka se može zaključiti kako rezultati korelacijskih analiza, u znatnoj mjeri, ukazuju na održivost hipoteze H1.

Sve dimenzije nomofobije su bile konzistentno umjereno povezane sa strahom od propuštanja informacija u rasponu od $r=.41$ do $r=.46$. Pored navedenog vrijedi istaknuti da su koeficijenti korelacija između rezonovanja i drugih varijabli inklinirali nultoj vrijednosti, a iznosili su: ($r=.04$; $p > .01$) rezonovanje i usamljenost, ($r=-.01$; $p > .01$) rezonovanje i nomofobija, te ($r=.05$; $p > .01$) rezonovanje i FOMO.

4.5. Regresijska analiza

U svrhu ispitivanja H2, provedena je regresijska analiza kako bi se utvrdio odnos između usamljenosti (*prediktorske varijable*) i nomofobije (*kriterijske varijable*). Pretpostavilo se da će usamljenost biti pozitivan prediktor nomofobije kao globalnog konstrukta, te njenih pripadajućih subskala (1) nemogućnosti komunikacije, (2) gubitka povezanosti, (3) nemogućnosti pristupa informacijama i (4) odsustva ugodnosti.

U Tabeli 9 je prezentiran sumacioni prikaz rezultata regresijske analize.

Tabela 9
*Provjera preduslova za medijaciju: sumacioni prikaz
rezultata regresijske analize*

Prediktor	Kriterij	R	R2	*R2	F	B	SE	Beta	t	p
Usamljenost	Nomofobija	.185	.034	.031	10.82	.178	.054	.185	3.29	.001
Usamljenost	Nemogućnost komunikacije	.044	.002	-.001	.599	.351	.453	.044	.774	.439
Usamljenost	Gubitak povezanosti	.183	.034	.030	10.56	1.06	.326	.183	3.25	.001
Usamljenost	Nemogućnost pristupa inf.	.189	.036	.032	11.23	.942	.281	.189	3.35	.001
Usamljenost	Odsutvo ugodnosti	.237	.056	.053	18.16	1.21	.284	.237	4.26	.000
Usamljenost	FOMO	.347	.120	.118	41.65	.338	.052	.347	6.45	.000
Usamljenost	Konfliktni silogizmi	.075	.006	.002	1.73	.177	.135	.075	1.32	.190
Usamljenost	Nekonfliktni silogizmi	.038	.001	-.002	.445	-.073	.109	-.038	-.667	.505
FOMO	Nomofobija	.571	.327	.324	147.4	.564	.046	.571	12.14	.000
FOMO	Nemogućnost komunikacije	.462	.213	.210	82.31	3.75	.413	.462	9.07	.000
FOMO	Gubitak povezanosti	.481	.232	.229	91.75	2.86	.299	.481	9.58	.000

FOMO	Nemogućnost pristupa inf.	.408	.166	.163	60.61	2.09	.268	.408	7.79	.000
FOMO	Odsustvo ugodnosti	.493	.243	.241	97.68	2.58	.261	.493	9.88	.000

R – koeficijent multiple korelacije; R2 – koeficijent multiple determinacije; *R2 – prilagođeni koeficijent multiple determinacije; F – F-test; B – nestandardizirani regresijski koeficijent; SE – standardna pogreška za B; Beta – standardizirani regresijski koeficijent; t – t-test; p – stepen značajnosti;

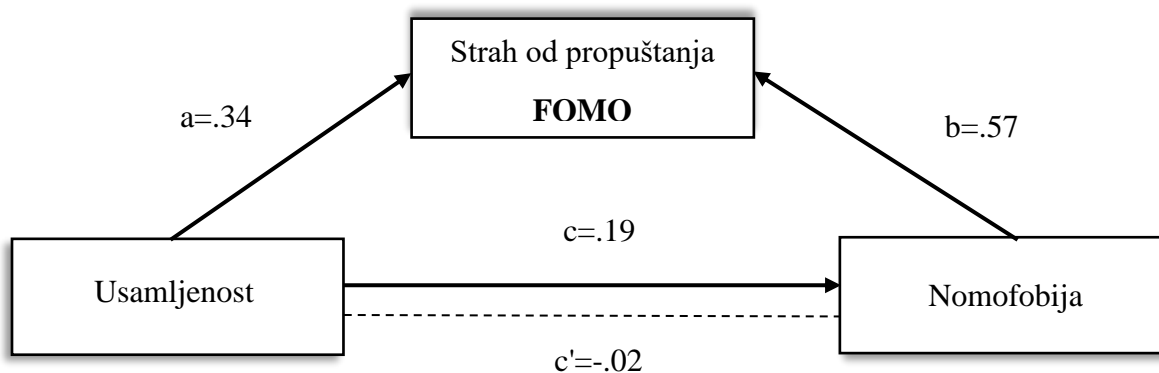
Uzevši u razmatranje dobivene rezultate regresijske analize može se zaključiti kako usamljenost, u funkciji prediktorske varijable, statistički značajno predviđa razinu nomofobije $F(1, 304)=10.82$; $p < .001$. Odnosno, rezultati pokazuju da usamljenost objašnjava 3.4% od ukupne varijanse. Pored nomofobije, usamljenost statistički značajno predviđa i njene sastavne dimenzije a. gubitak povezanosti $F(1, 304)=10.56$; $p < .001$, b. nemogućnost pristupa informacijama $F(1, 304)=11.23$; $p < .001$, c. odsustvo ugodnosti $F(1, 304)=18.16$; $p < .001$, ali ne i dimenziju nemogućnost komunikacije $F(1, 304)=.599$; $p = .439$. Na osnovu dobivenih podataka se može zaključiti kako rezultati regresijske analize, u znatnoj mjeri, ukazuju na održivost hipoteze H2.

4.6. Medijacijski model (*Usamljenost-FOMO-Nomofobija*)

Baron i Kenny (1986) upozoravaju da bi, prije početka testiranja potencijalnih medijatora, varijable trebale zadovoljavati određene uvjete. Ispitivanje prethodno navedenih uvjeta se zasniva na provođenju tri regresijske analize koje omogućavaju procjenu odnosa varijabli unutar medijacijskog modela. Uvjet (a) nalaže da je potrebno utvrditi značajnu korelaciju između prediktorske varijable, u ovom slučaju usamljenosti i medijatorske varijable, u ovom slučaju, straha od propuštanja. Uvjet (b) sugerira da je nakon toga potrebno utvrditi značajnu korelaciju između medijatorske varijable i kriterijske varijable, u ovom slučaju nomofobije. Naposljetku, uvjet (c) nalaže da prediktorska varijabla treba značajno korelirati sa kriterijskom varijablom. Povezanost između prediktorske i kriterijske varijable treba biti statistički značajno manja ili neznačajna uvođenjem medijatora u njihov odnos (Baron i Kenny, 1986).

U svrhu ispitivanja H3(1), odnosno da li je veza između usamljenosti i nomofobije posredovana strahom od propuštanja, neophodno je bilo zadovoljiti uvjete za provođenje medijacijske analize. Uvjet (a) je podrazumijevao utvrđivanje značajne korelacije između usamljenosti (*prediktorske varijable*) i FOMO (*medijatorske varijable*), što se smatra ispunjenim $R=.35$; $p < .001$. Nakon toga je utvrđena značajna korelacija između FOMO (*medijatorske varijable*) i nomofobije (*kriterijske varijable*) $R=.57$; $p < .001$. Naposljetku, uvjet (c) je podrazumijevao utvrđivanje značajne korelacije između usamljenosti (*prediktorske varijable*) i nomofobije (*kriterijske varijable*), što se također smatra ispunjenim $R=.19$; $p < .001$. Obzirom da usamljenost ne korelira značajno sa konfliktnim kao i nekonfliktnim silogizmima, vrijedi istaknuti kako nije bilo osnova za testiranje medijacijskog modela predviđenog hipotezom H3(2).

Rezultati medijacijske analize (Slika 1) su prezentirani u nastavku, pomoću medijacijskog dijagrama (model 4; Hayes, 2017; verzija 3.3.).

Slika 1
*Regresijski koeficijenti za odnos između usamljenosti
 i nomofobije preko medijatora FOMO*

Uzevši u razmatranje rezultate medijacijske analize, vidimo da se efekat usamljenosti na strah od propuštanja ($a=.34$) pokazao značajnim CI [.2350, .4411]. Pored navedenog, efekat straha od propuštanja na nomofobiju ($b=.57$) se također pokazao značajnim CI [.4714, .6666]. Zaključno možemo reći da je indirektni efekat usamljenosti na nomofobiju, preko medijatora FOMO ($c=.19$), zapravo značajan CI [.1150, .2755]. Jednostavnije rečeno, odnos između varijabli usamljenosti i nomofobije je statistički značajno posredovan strahom od propuštanja. Na osnovu dobivenih podataka se može zaključiti da rezultati medijacijske analize, u znatnoj mjeri, ukazuju na održivost hipoteze H3(1).

5. DISKUSIJA

Ovo istraživanje je zasnovano na utvrđivanju odnosa između usamljenosti, nomofobije, emocionalne i kognitivne regulacije u vidu dva nezavisna medijacijska modela. Pored navedenog, eksploratorna priroda istraživanja podrazumijeva ispitivanje faktorske strukture Upitnika nomofobije kao i svih relevantnih psihometrijskih karakteristika. Iako se u pravcu dosadašnjih studija ispitivala povezanost između usamljenosti i nomofobije, kao i povezanost između nomofobije i straha od propuštanja, vrijedi istaknuti kako je riječ o prvom istraživanju koje je unutar spomenutog odnosa ispitalo medijatorsku ulogu FOMO. Nomofobija je definirana u terminima iracionalnog straha koji se ispoljava ukoliko pojedinac ne uspijeva doći do svog pametnog telefona ili putem njega ne uspijeva ostvariti specifični oblik komunikacije. Pored adekvatno identifikovanih dimenzija nomofobije a. nemogućnosti komunikacije, b. gubitka povezanosti, c. nemogućnosti pristupa informacijama i d. odsustva ugodnosti, još uvijek ostaje nepoznato kako su nomofobija i njene sastavne dimenzije povezane sa usamljenošću na uzorku ispitanika s područja Bosne i Hercegovine. Jedan od ciljeva istraživanja predstavljao je utvrđivanje stepena zastupljenosti nomofobije. Koncentrirajući se na rezultate dobivene deskriptivnim statističkim analizama, možemo zaključiti kako su ispitanici na Upitniku nomofobije ostvarivali prosječne rezultate. Međutim kada je riječ o dimenzijama nomofobije a. nemogućnosti komunikacije, b. gubitku povezanosti, c. nemogućnosti pristupa informacijama i d. odsustvu ugodnosti, otkriveno je da na dimenziji nemogućnosti komunikacije ispitanici ostvaruju najveće rezultate. Što se tiče

preostalih dimenzija, ispitanici su ostvarivali prosječne rezultate. Nasuprot tome, Gezgin i saradnici (2018) izvještavaju kako su ispitanici na Upitniku nomofobije ostvarivali iznadprosječne rezultate. Konkretnije, iznadprosječni rezultati zabilježeni su na dimenzijama a. nemogućnosti komunikacije, b. gubitka povezanosti i c. nemogućnosti pristupa informacijama, izuzev dimenzije d. odsustva ugodnosti gdje su ispitanici ostvarivali rezultate ispod prosjeka. Dobiveni rezultati drugih istraživanja (Adnan i Gezgin, 2016; Akili i Gezgin, 2016; Erdem, Kalkin, Turen i Deniz, 2016; Gezgin, 2017; Gezgin i Çakir, 2016; Yildirim, Sumuer, Adnan i Yildirim, 2016) sugeriraju da su ispitanici na dimenzijama nemogućnosti komunikacije i nemogućnosti pristupa informacijama uglavnom ostvarivali iznadprosječne rezultate, dok su na dimenzijama gubitka povezanosti i odsustva ugodnosti ostvarivali rezultate ispod prosjeka. Ovakve rezultate možemo pripisati razlikama u kulturološkoj pozadini ispitanika.

Prvi istraživački problem predstavljao je utvrđivanje stepena i smjera povezanosti između usamljenosti i nomofobije kao opšte skale, te njenih subskala. U skladu sa hipotezom H1, očekivana je statistički značajna pozitivna korelacija između usamljenosti i nomofobije na način da će usamljeniji pojedinci percipirati i veću nemogućnost komunikacije, veći gubitak povezanosti, veću nemogućnost pristupa informacijama, te veći stepen odsustva ugodnosti. Usamljenost je, prema hipotezi H1, statistički značajno pozitivno korelirala sa nomofobijom kao i sa njenim pripadajućim dimenzijama, izuzev dimenzije nemogućnost komunikacije. Drugim riječima, ispitanici su sa većom razinom usamljenosti percipirali i veći gubitak povezanosti, veću nemogućnost pristupa informacijama i veće odsustvo ugodnosti, ali ne i veću nemogućnost komunikacije. Rezultati Gezgina i saradnika (2018), koji su ispitali odnos između usamljenosti i nomofobije te efekte upotrebe pametnih telefona i mobilnog interneta, se u znatnoj mjeri podudaraju sa rezultatima dobivenim na bosanskohercegovačkom uzorku ispitanika. Rezultati drugih istraživanja (Dahiya, 2021; Dehghanian i Bordbar, 2023; Kılınç i sar., 2022, Özdemir i sar., 2018; Yıldız Durak, 2018) također ukazuju na postojanje značajne povezanosti između usamljenosti i nomofobije. Odnosno, kako se kod ispitanika povećavao stepen usamljenosti, tako se povećavao i stepen nomofobičnog ponašanja. Drugi istraživački problem predstavljao je utvrđivanje mjere u

kojoj će usamljenost biti značajan prediktor nomofobije i njenih pripadajućih subskala. U skladu sa hipotezom H2, usamljenost je u funkciji prediktorske varijable statistički značajno predviđala nomofobiju. Pored navedenog, usamljenost je značajno predviđala i njene sastavne dimenzije a. gubitak povezanosti, b. nemogućnost pristupa informacijama i c. odsustvo ugodnosti, izuzev dimenzije d. nemogućnost komunikacije. Možemo zaključiti kako su nalazi jednog pravca istraživanja (Dahiya, 2021; Gezgin i sar., 2018; Özdemir, Çakır i Hussain, 2018; Yıldız Durak, 2018;) u znatnoj mjeri replicirani i na uzorku ispitanika s područja Bosne i Hercegovine. Treći istraživački problem predstavljao je utvrđivanje mjere u kojoj je usamljenost značajan prediktor kada se kontrolira efekat emocionalne regulacije, operacionaliziran kao strah od propuštanja, te kognitivne regulacije, operacionaliziran kao rezonovanje na (ne)konfliktnim zadacima deduktivnog zaključivanja. Generalno posmatrajući, očekivano je bilo da će emocionalna regulacija posredovati u vezi između usamljenosti i nomofobije na način da će, ukoliko je veća usamljenost, biti percipiran i veći strah od propuštanja informacija, što samim tim treba biti povezano i sa većim stepenom nomofobije. U skladu sa hipotezom H3(1), indirektni efekat usamljenosti na nomofobiju putem medijatora FOMO se pokazao statistički značajnim. Jednostavnije rečeno, odnos između varijabli usamljenosti i nomofobije je značajno posredovan strahom od propuštanja informacija. U okviru trećeg istraživačkog problema se također namjeravalo utvrditi da li je usamljenost značajan prediktor, ukoliko se kontrolira efekat kognitivne regulacije rezonovanja na nekonfliktnim i konfliktnim silogizmima. Prema tome, očekivano je da će kognitivna regulacija posredovati u vezi između usamljenosti i nomofobije, na način da će ukoliko je veća usamljenost biti manji kognitivni angažman prilikom izvođenja zadataka rezonovanja, što samim tim treba biti povezano sa većim stepenom nomofobije. Prethodno navedeni efekat se očekivao na konfliktnim silogizmima koji zahtijevaju kontrolirano procesiranje informacija, ali ne i na nekonfliktnim silogizmima zasnovanim na automatskom procesiranju. Uzevši u razmatranje rezultate dobivene regresijskom analizom, pokazalo se da usamljenost nije značajno povezana ni sa konfliktnim, ni sa nekonfliktnim silogizmima. Uvjet za ispitivanje medijacijskog modela predviđenog hipotezom H3(2) nije zadovoljen, stoga nije bilo potrebe za provođenjem medijacijske analize. Pretpostavljeno je da usamljenost smanjuje kognitivni angažman prilikom dubinske obrade podataka, što samim

tim treba rezultirati i lošijim performansom na konfliktnim zadacima. Cacioppo i saradnici (2000) i Campbell i saradnici (2006) su ispitivali odnos između usamljenosti i kognitivnog angažmana prilikom izvođenja zadataka koji zahtijevaju dubinsko procesiranje informacija. Rezultati istraživanja pokazuju da je regulacija pažnje bila znatno lošija kod usamljenih ispitanika (Cacioppo i sar., 2000), kao i da su skenirani snimci mozga bili znatno manje aktivni u područjima koja zahtijevaju „izvršnu regulaciju“ pažnje (Campbell i sar., 2006). Uzevši u razmatranje dobivene rezultate, možemo zaključiti kako se prethodno navedeni učinak ne ispoljava na uzorku ispitanika s područja Bosne i Hercegovine. Nove teorije o modelima dualnog procesiranja govore o postojanju normativne intuicije koja je automatski aktivirana u situacijama rješavanja klasičnih problema. Vrijedi istaknuti da dubinsko procesiranje informacija ne mora nužno rezultirati tačnim odgovorima, isto kao što površinsko procesiranje informacija ne mora nužno rezultirati netačnim odgovorima (De Neys, 2012). Teoretičari dualnog procesiranja objašnjavaju kako zbog preopterećenih kognitivnih resursa dubinska obrada podataka može dovesti do netačnih odgovora (Evans, 2003; Stanovich, 2010). Isto tako, površinska obrada podataka može dovesti do tačnih odgovora zbog nasumičnog pogađanja (De Neys, 2012). Prethodno navedene teorijske konceptualizacije potencijalno objašnjavaju negativnu povezanost između stepena uvjerenja i performansa na konfliktnim zadacima. Odnosno, objašnjavaju zašto su ispitanici sa nižim stepenom uvjerenja (tj. ispitanici skloniji nasumičnom pogađanju), ostvarivali bolji performans na konfliktnim zadacima.

Jedan od ciljeva istraživanja predstavljao je i ispitivanje metrijskih karakteristika Upitnika nomofobije. Yildirim (2014) je eksploratornom faktorskom analizom ustanovio postojanje četverofaktorske strukture upitnika na uzorku studenata dodiplomskog studija. Shodno tome, pretpostavljalo se da će prethodno identifikovana struktura biti replicirana i na našem uzorku. Provođenje eksploratorne faktorske analize, uz analizu glavnih komponenti, rezultiralo je ekstrakcijom četiri faktora sa ukupnim postotkom objašnjene varijanse koji iznosi 66.08%. Pregled faktorskih zasićenja omogućava zapažanje nekoliko čestica (7, 9 i 20), koje potencijalno narušavaju jednostavnu faktorsku strukturu. Obzirom da su prethodno identifikovane čestice objašnjavale veći postotak varijanse na primarnim faktorima, njihova

evidentirana zasićenja na sekundarnim faktorima nisu uzeta u razmatranje. Imena faktora su zadržana iz originalne studije Yildirima (2014), stoga je *Faktor 1* nazvan nemogućnost komunikacije, *Faktor 2* gubitak povezanosti, *Faktor 3* nemogućnost pristupa informacijama i *Faktor 4* odsustvo ugodnosti. Faktorska struktura Upitnika nomofobije se, prema mišljenju Yildirima (2014), trebala dodatno ispitati provođenjem konfirmatorne faktorske analize. U okviru ovog istraživanja je provedena konfirmatorna faktorska analiza, te je na osnovu dobivenih rezultata zaključeno da prvobitni model značajno odstupa od teorijskog modela. Prema tome, model je korigovan uvažavanjem indeksa modifikacije kako bi imao prihvatljivije indekse podešenosti. Iako modifikovani model u potpunosti ne ispunjava kriterije pristajanja, ipak smo ga uzeli u razmatranje obzirom da dobiveni indikatori nisu odstupali previše od graničnih vrijednosti.

Ova studija se zasniva na inovativnom pristupu ispitivanja nomofobije, koji omogućava sveobuhvatno razumijevanje njenih pripadajućih dimenzija. Korelacijska istraživanja karakteriziraju veća ili manja ograničenja, stoga je u okviru trenutnog identifikovano nekoliko njih. Jedno od ograničenja podrazumijeva realizaciju istraživanja u online kontekstu. Generalno posmatrajući, nemogućnost kontrole situacijskih varijabli predstavlja nedostatak koji sa sobom nose online studije. Problem sa prikupljanjem ovakvih podataka je naročito izražen prilikom ispitivanja rezonovanja. Naredno ograničenje se odnosi na sam uzorak ispitanika. Istraživanje je provedeno na uzorku opšte populacije stanovnika Bosne i Hercegovine, koji su sačinjavala 173 muškarca i 133 žene. Iako se namjeravao ispoštovati kriterij heterogenosti, preporuka za buduća istraživanja bila bi osiguravanje obuhvatnijeg uzorka. Iduće ograničenje podrazumijeva opseg trenutne studije. Obzirom da je riječ o univerzalnom fenomenu koji se vrlo vjerovatno može ispoljiti kod svih demografskih skupina, preporuka za buduća istraživanja bila bi ispitivanje zastupljenosti nomofobije na populaciji stanovnika Bosne i Hercegovine. Jedno od ograničenja se odnosi i na instrumentarij korišten u ovom istraživanju. Pouzdanost je, kako navode Jonason i Webster (2010), znatno niža kod skraćenih verzija instrumenata u poređenju sa dužim verzijama. Pored toga, autori napominju kako pouzdanost mjernog instrumenta raste sa

većim brojem čestica. Prema tome, preporuka za buduća istraživanja bila bi upotreba mjernih instrumenata u originalnoj formi.

Rezultati ove studije otvaraju mogućnost budućim istraživanjima u nekoliko sljedećih područja. Prvenstveno, buduća istraživanja se mogu zasnivati na ispitivanju odnosa između nomofobije i drugih psiholoških varijabli, kao što su socijalna anksioznost ili samoučinkovitost. Obzirom na široku rasprostranjenost mobilnih telefona u savremenom društvu, alternativni smjer istraživanja bi se mogao zasnivati na ispitivanju odnosa između nomofobije i zadovoljstva životom.

6. ZAKLJUČAK

Vođeni prethodno postavljenim problemima i hipotezama, rezultati istraživanja su pokazali sljedeće:

1. Eksploratornom faktorskom analizom je utvrđena četverofaktorska struktura upitnika. Čestice su bile grupirane oko četiri faktora čija su imena zadržana iz originalne studije. Poredani po veličini objašnjene varijanse, dobiveni su faktori: (1) nemogućnost komunikacije, (2) gubitak povezanosti, (3) nemogućnost pristupa informacijama i (4) odsustvo ugodnosti.
2. Usamljenost je statistički značajno povezana sa nomofobijom, kao generalnim konstruktom. Između ostalog, ukupni rezultati na skali usamljenosti statistički značajno pozitivno koreliraju sa rezultatima na dimenziji gubitka povezanosti, nemogućnosti pristupa informacijama i odsustva ugodnosti, izuzev dimenzije nemogućnost komunikacije.
3. Usamljenost, u funkciji prediktorske varijable, statistički značajno predviđa razinu nomofobije kao i njene sastavne dimenzije gubitak povezanosti, nemogućnost pristupa informacijama i odsustvo ugodnosti, izuzev dimenzije nemogućnost komunikacije.
4. Indirektni efekat usamljenosti na nomofobiju putem medijatora FOMO se pokazao statistički značajnim. Konkretnije rečeno, odnos između usamljenosti i nomofobije je statistički značajno posredovan strahom od propuštanja informacija. Indirektni efekat usamljenosti na nomofobiju putem medijatora rezonovanja na konfliktnim silogizmima se pokazao statistički neznačajnim.

7. LITERATURA

- Adnan, M. & Gezgin, D. M. (2016). A Modern Phobia: Prevalence of Nomophobia among College Students. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 49(1), 141-158 .
- Akilli, G. K., & Gezgin, D. M. (2016). Examination of the relationship between nomophobia levels and different behavior patterns of university students. *Mehmet Akif Ersoy University Faculty of Education Journal*, 1(40), 51-69.
- Alinejad, V., Parizad, N., Yarmohammadi, M., & Radfar, M. (2022). Loneliness and academic performance mediates the relationship between fear of missing out and smartphone addiction among Iranian university students. *BMC psychiatry*, 22(1), 550.
- Allen, R. L., & Oshagan, H. (1995.). The UCLA Loneliness Scale: Invariance of Social Structural Characteristics. *Personality and Individual Differences*, 12(2), 185-195.
- American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™* (5th ed.). American Psychiatric Publishing, Inc.
- Asher, S. R., & Paquette, J. A. (2003). Loneliness and peer relations in childhood. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 75-78.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.
- Barry, C. T., & Wong, M. (2020). Fear of missing out (FoMO): A generational phenomenon or an individual difference? *Journal of Social and Personal Relationships*, 37, 2952-2966.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Bekaroğlu, E., & Yılmaz, T. (2020). Nomophobia: Differential Diagnosis and Treatment. *Current Approaches in Psychiatry*, 12(1), 131-142.
- Bernard, C. E. (2020). *Lonely Zs: Examining the Relationships Among Time Spent on Social Networking Sites, the Fear of Missing Out (FOMO), and Loneliness among Undergraduate College Students*. (Dissertation), Liberty University, Lynchburg, VA.
- Bian, M., & Leung, L. (2014). Linking loneliness, shyness, smartphone addiction symptoms, and patterns of smartphone use to social capital. *Social Science Computer Review*, 33(1), 61-79.
- Billieux, J. (2012). Problematic use of mobile phone: A literature review and a pathways model. *Current Psychiatry Review*, 8(4), 299-309.

- Bodrožić Selak, M., i Nekić, M. (2022). Upitnik nomofobije. U: I. Macuka, M. Nikolić Ivanišević, M. Nekić, J. Ombla, A. Šimunić (ur.), *Zbirka Psihologijskih skala i upitnika* (str. 51-62), Zadar, Filozofski fakultet.
- Bragazzi, N. L., & Puente, G. D. (2014). A proposal for including nomophobia in the new DSMV. *Psychological Research Behaviour Management*, 7, 155-160.
- Bright, L. F., & Logan, K. (2018). Is my fear of missing out (FoMO) causing fatigue? Advertising, social media fatigue and the implications for consumers and brands. *Internet Research*, 28(5), 1213-1227.
- Bronkhorst, H., Roorda, G., Suhre, C., & Goedhart, M. (2018). Secondary students' logical reasoning abilities. In E. Bergqvist, M. Österholm, C. Granberg, & L. Sumpter (Eds.), *Proceedings of the 42nd Conference of the International Group for the psychology of mathematics education* (Vol. 5, pp. 271). PME.
- Bronkhorst, H., Roorda, G., Suhre, C., & Goedhart, M. (2020). Logical reasoning in formal and everyday reasoning tasks. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 18(8), 1673-1694.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research, Second Edition (Methodology in the Social Sciences)* (Second). The Guilford Press.
- Buglass, S. L., Binder, J. F., Betts, L. R., & Underwood, D. M. J. (2017). Motivators of online vulnerability: The impact of social network site use and FoMO. *Computers in Human Behavior*, 66, 248-255.
- Burdenski Jr, T. K. (2000). Evaluating Univariate, Bivariate, and Multivariate Normality Using Graphical Procedures. Sa: *Annual Meeting of the American Educational Research Association*.
- Cacioppo, J. T., Ernst, J. M., Burleson, M. H., McClintock, M. K., Malarkey, W. B., Hawkley, L. C., Kowalewski, R. B., Paulsen, A., Hobson, J. A., Hugdahl, K., Spiegel, D., & Berntson, G. G. (2000). Lonely traits and concomitant physiological processes: the MacArthur social neuroscience studies. *International journal of psychophysiology : official journal of the International Organization of Psychophysiology*, 35(2-3), 143-154.
- Cacioppo, J. T., & Hawkley, L. C. (2009). Perceived social isolation and cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, 13, 447-54.
- Cacioppo, J. T., Hughes, M. E., Waite, L. J., Hawkley, L. C., & Thisted, R. A. (2006). Loneliness as a specific risk factor for depressive symptoms: cross-sectional and longitudinal analyses. *Psychology and aging*, 21(1), 140-151.
- Cacioppo, J. T., & Patrick, B. (2008). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. New York: Norton.

- Campbell, W. K., Krusemark, E. A., Dyckman, K. A., Brunell, A. B., McDowell, J. E., Twenge, J. M., & Clementz, B. A. (2006). A magnetoencephalography investigation of neural correlates for social exclusion and self-control. *Social neuroscience, 1*(2), 124-134.
- Caplan, S. (2003). Preference for online social interaction: A theory of problematic internet use and psychosocial well-being. *Communication Research, 30*, 625-648.
- Chethana, K., Nelliyanil, M., & Anil, M. (2020). Prevalence of Nomophobia and its Association with Loneliness, Self Happiness and Self Esteem among Undergraduate Medical Students of a Medical College in Coastal Karnataka. *Indian Journal of Public Health Research & Development, 11*(3), 523-529.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Psychology Press.
- Çelebi, M., Metin, A., İncedere, F., Aygün, N., Bedir, M., & Özbulut, Ö. (2020). Investigation of Relationship Between Nomophobia and Loneliness Level: Erciyes University Sample. *Journal of Current Researches on Social Sciences, 10*(2), 315-334.
- Dahiya, P. (2021). Nomophobia and it's effects on stress and loneliness among young adults. *The International Journal of Indian Psychology, 9*(3), 2349-3429.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour*. New York: Plenum.
- De Jong Gierveld, J., & Van Tilburg, T. (2006). A 6-Item Scale for Overall, Emotional, and Social Loneliness: Confirmatory Tests on Survey Data. *Research on Aging, 28*(5), 582-598.
- De Neys, W. (2012). Bias and Conflict: A Case for Logical Intuitions. *Perspectives on Psychological Science, 7*(1), 28-38.
- DeVellis, R. F. (2003). *Scale development: Theory and applications* (Vol. 26). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dehghanian, Z., & Bordbar, F. T. (2023). Prediction of nomophobia based on shyness, loneliness and anxiety in Shiraz teenagers. *Journal of Clinical Images and Medical Case Reports, 4*(3), 13-23.
- Erdem, H., Kalkin, G., Turen, U., & Deniz, M. (2016). Lack of mobile phones among university students: The effect of nomophobia on academic success. *Suleyman Demirel University Journal of Economics and Administrative Sciences, 21*(3), 923-936.
- Evans, J. St. B. T. (2003). In two minds: Dual process accounts of reasoning. *Trends in Cognitive Sciences, 7*, 454-459.
- Fabrigar, L. R., MacCallum, R. C., Wegener, D. T., & Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological Methods, 4*(3), 272-299.

- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using SPSS* (5th Ed.). SAGE Publications.
- Field, A. (2022). *An Adventure in Statistics: The Reality Enigma* (Second ed.). SAGE Publications Ltd.
- Fumagalli, E., Dolmatzian, M. B., & Shrum, L. J. (2021). Centennials, FOMO, and Loneliness: An Investigation of the Impact of Social Networking and Messaging/VoIP Apps Usage During the Initial Stage of the Coronavirus Pandemic. *Frontiers in Psychology, 12*, 620739.
- Galotti, K. M. (1989). Approaches to studying formal and everyday reasoning. *Psychological Bulletin, 105*(3), 331-351.
- Gezgin, D. M. (2017). Exploring the influence of the patterns of mobile internet use on university students' nomophobia levels. *European Journal of Education Studies, 3*(6), 29-53.
- Gezgin, D. M., & Çakır, O. (2016). Analysis of nomophobic behaviors of adolescents regarding various factors. *Journal of Human Sciences, 13*(2), 2504-2519.
- Gezgin D. M., Hamutoglu, N. B., Sezen-Gultekin, G., & Ayas, T. (2018). The relationship between nomophobia and loneliness among Turkish adolescents. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES), 4*(2), 358-374.
- Gezgin, D. M., Hamutoglu, N. B., Sezen-Gultekin, G., & Gemikonakli, O. (2018). Relationship between nomophobia and fear of missing out among Turkish university students. *Cypriot Journal of Educational Science, 13*(4), 549-561.
- Hagger, M. S., & Chatzisarantis, N. L. (2007). *Intrinsic motivation and self-determination in exercise and sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hagerty, B. M., Williams, R. A., Coyne, J. C., & Early, M. R. (1996). Sense of belonging and indicators of social and psychological functioning. *Archives of Psychiatric Nursing, 10*, 235-244.
- Halpern, D. F. (2014). *Thought and knowledge: An introduction to critical thinking* (5th ed.). Psychology Press.
- Hawkey, L. C., Thisted, R. A., & Cacioppo, J. T. (2009). Loneliness predicts reduced physical activity: cross-sectional & longitudinal analyses. *Health psychology : official journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association, 28*(3), 354-363.
- Hayes, A. F. (2017). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. Guilford Press, New York.
- Heinrich, L., & Gullone, E. (2006). The Clinical Significance of Loneliness: A Literature Review. *Clinical Psychology Review, 26*, 695-718.

- Henson, R. K., & Roberts, J. K. (2006). Use of Exploratory Factor Analysis in Published Research. *Educational and Psychological Measurement*, 66(3), 393-416.
- Hetz, P. R., Dawson, C. L., & Cullen, T. A. (2015). Social media use and the fear of missing out (FoMO) while studying abroad. *Journal of Research on Technology in Education*, 47(4), 259-272.
- Hoşgör, H., Coşkun, F., Çalışkan, F., & Gündüz Hoşgör, D. (2021). Relationship between nomophobia, fear of missing out, and perceived work overload in nurses in Turkey. *Perspectives in psychiatric care*, 57(3), 1026-1033.
- Hoşgör, H., & Hoşgör, D. G. (2019). The relationship among nomophobia, fear of missing out and demographic variables: Example of the healthcare manager candidates. *Current Addiction Research*, 1(3), 16-24.
- Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A Concise Measure of The Dark Triad. *Psychological Assessment*, 22(2), 420-432.
- Kang, S., & Jung, J. (2014). Mobile communication for human needs: A comparison of smartphone use between the US and Korea. *Computers in Human Behavior*, 35, 376-387.
- King, A. L. S., Valença, A. M., Silva, A. C. O., Baczynski, T., Carvalho, M. R., & Nardi, A. E. (2013). Nomophobia: Dependency on virtual environments or social phobia. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 140-144.
- King, A. L. S., Valença, A. M., & Nardi, A. E. (2010). Nomophobia: the mobile phone in panic disorder with agoraphobia: reducing phobias or worsening of dependence. *Cognitive and Behavioral Neurology*, 23(1), 52-54.
- King, A. L. S., Valença, A. M., Silva, A. C., Sancassiani, F., Machado, S., & Nardi, A. E. (2014). Nomophobia: Impact of Cell Phone Use Interfering with Symptoms and Emotions of Individuals with Panic Disorder Compared with a Control Group. *Clinical practice and epidemiology in mental health*, 10, 28-35.
- Kılınç, A., Çam, C., Ünsal, A., & Arslantas, D. (2022). Assessment of Nomophobia and Loneliness in Rural Turkish Adolescents: A Cross-Sectional Study. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 18(4), 290-297.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (5th ed.). New York: The Guilford Press.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., i Nekić, M. (2002.). Kratka verzija UCLA skale usamljenosti. U: K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela, Z. Penezić (ur.), *Zbirka Psihologijskih skala i upitnika* (str. 77-78), Zadar, Filozofski fakultet.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., i Sorić, I. (1998). Usamljenost i samoća studenata: Uloga afilijativne motivacije i nekih osobnih značajki. *Društvena Istraživanja*, 4-5, (36-37), 543-558.

- Lee, S. Y. (2014). Examining the factors that influence early adopters' smartphone adoption: The case of college students. *Telematics and Informatics*, *31*(2), 308-318.
- Lee, Y. K., Chang, C. T., Lin, Y., & Cheng, Z. H. (2014). The dark side of smartphone usage: Psychological traits, compulsive behavior and technostress. *Computers in Human Behavior*, *31*, 373-383.
- Lee, K. T., Noh, M. J., & Koo, D. M. (2013). Lonely people are no longer lonely on social networking sites: the mediating role of self-disclosure and social support. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, *16*, 413-418.
- Lindner, C., Dannlowski, U., Walhöfer, K., Rödiger, M., Maisch, B., Bauer, J., Ohrmann, P., Lencer, R., Zwitterlood, P., Kersting, A., Heindel, W., Arolt, V., Kugel, H., & Suslow, T. (2014). Social alienation in schizophrenia patients: association with insula responsiveness to facial expressions of disgust. *PLoS one*, *9*(1), e85014.
- Liu, H., Ludu, M., & Holton, D. (2015). Can K-12 math teachers train students to make valid logical reasoning? In X. Ge, D. Ifenthaler, & J. M. Spector (Eds.), *Emerging technologies for STEAM education: Full STEAM ahead* (pp. 331–353). Springer International Publishing.
- Neto, F., & Barros, J. (2000). Psychosocial concomitants of loneliness among students of Cape Verde and Portugal. *Journal of Psychology*, *134*, 503-514.
- Nowland, R., Necka, E. A., & Cacioppo, J. T. (2018). Loneliness and Social Internet Use: Pathways to Reconnection in a Digital World?. *Perspectives on psychological science: a journal of the Association for Psychological Science*, *13*(1), 70-87.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Oulasvirta, A., Rattenbury, T., Ma, L., & Raita, E. (2012). Habits make smartphone use more pervasive. *Personal and Ubiquitous Computing*, *16*(1), 105-114.
- Özdemir, B., Çakir, O., & Hussain, I. (2018). Prevalence of nomophobia among university students: a comparative study of Pakistani and Turkish undergraduate students. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, *14*(4), 1519-1532.
- Park, N., Kim, Y. C., Shon, H. Y., & Shim, H. (2013). Factors influencing smartphone use and dependency in South Korea. *Computers in Human Behavior*, *29*(4), 1763-1770.
- Pekin, Z., Yırtıcı, P. A., & Olgun, K. B. (2022). Examining loneliness and nomophobia in terms of different variables. *Edu 7: Yeditepe University Faculty of Education Journal*, *11*(13), 36-53.
- Peplau, L. A., & Perlman, D. (1982). Perspectives on loneliness. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 1-18). New York: Wiley.

- Pew Research Center (2014). *Mobile Technology Fact Sheet*. Pristupljeno: 02. maja, 2023, putem
<http://www.pewinternet.org/fact-sheets/mobile-technology-fact-sheet/>
- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1841-1848.
- Przybylski, A. K., Weinstein, N., Ryan, R. M., & Rigby, C. S. (2009). Having to versus wanting to play: background and consequences of harmonious versus obsessive engagement in video games. *Cyberpsychology & behavior: the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on behavior and society*, 12(5), 485-492.
- Rennie, K. M. (1997). *Exploratory and Confirmatory Rotation Strategies in Exploratory Factor Analysis*. [S.l.]: Distributed by ERIC Clearinghouse.
- Roberts, A. J., & David, M. E. (2019). The social media party: Fear of missing out (FoMO), social media intensity, connection, and well-being. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 36(4), 386-392.
- Russell, D. W. (1996). UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*, 66(1), 20-40.
- Russell, D., Peplau, L. A., & Ferguson, M. L. (1978). Developing a measure of loneliness. *Journal of Personality Assessment*, 42, 290-294.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Salehan, M., & Negahban, A. (2013). Social networking on smartphones: When mobile phones become addictive. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2632-2639.
- Schoenfeld, A. H. (1991). On mathematics as sense-making: An informal attack on the unfortunate divorce of formal and informal mathematics. In J. F. Voss, D. N. Perkins, & J. W. Segal (Eds.), *Informal reasoning and education* (pp. 311-343). L. Erlbaum Associates.
- SecurEnvoy. (2012). *66% of the population suffer from Nomophobia the fear of being without their phone*. Pristupljeno: 02. maja, 2023, putem
<https://securenvoy.com/blog/2012/02/16/66-of-the-population-suffer-fromnomophobia-the-fear-of-being-without-their-phone/>
- Stanovich, K. E. (2010). *Rationality and the reflective mind*. New York, NY: Oxford University Press.
- Šram, Z. (2014). Eksplorativna i konfirmatorna faktorska analiza skale nacionalističkog sindroma (sns-1). *Političke perspektive*, 4(1), 7-30.

- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tathan, B. E., & Yilmaz, T. (2020). Nomophobia: Differential diagnosis and treatment. *Current Approaches in Psychiatry, 12*(1), 131-142.
- Teig, N., & Scherer, R. (2016). Bringing formal and informal reasoning together—A new era of assessment? *Frontiers in Psychology, 7*, 1097.
- Teovanović, P., Knežević, G., & Stankov, L. (2015). Individual differences in cognitive biases: Evidence against one-factor theory of rationality. *Intelligence, 50*, 75-86.
- Tilvis, R. S., Kähönen-Väre, M. H., Jolkkonen, J., Valvanne, J., Pitkala, K. H., & Strandberg, T. E. (2004). Predictors of cognitive decline and mortality of aged people over a 10-year period. *The journals of gerontology. Series A, Biological sciences and medical sciences, 59*(3), 268-274.
- Tran, D. (2016). Classifying Nomophobia as Smart-Phone Addiction Disorder. *UC Merced Undergraduate Research Journal, 9*(1).
- Valenti, G. D., Bottaro, R., & Faraci, P. (2022). Effects of Difficulty in Handling Emotions and Social Interactions on Nomophobia: Examining the Mediating Role of Feelings of Loneliness. *International Journal of Mental Health and Addiction, 1*-15.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2007). Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. *Developmental Psychology, 43*, 267-277.
- Voss, J. F., Perkins, D. N., & Segal, J. W. (Eds.). (1991). *Informal reasoning and education*. L. Erlbaum Associates.
- Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Wong, N. M., Liu, H. L., Lin, C., Huang, C. M., Wai, Y. Y., Lee, S. H., & Lee, T. M. (2016). Loneliness in late-life depression: structural and functional connectivity during affective processing. *Psychological medicine, 46*(12), 2485-2499.
- Wong, N. M. L., Shao, R., Wu, J., Tao, J., Chen, L., & Lee, T. M. C. (2019). Cerebellar neural markers of susceptibility to social isolation and positive affective processing. *Brain structure & function, 224*(9), 3339-3351.
- Yildirim, C. (2014). *Exploring the dimensions of Nomophobia: Developing and validating a Questionnaire using mixed methods research* (Graduate Theses and Dissertations). Iowa State University, USA.
- Yildirim, C., & Correia A. P. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire. *Computers in Human Behavior, 49*, 130-137.

- Yildirim, C., Sumuer, E., Adnan, M., & Yildirim, S. (2016). A growing fear: prevalence of nomophobia among Turkish college students. *Information Development, 32*(5), 1322-1331.
- Yıldız Durak, H. (2018). What would you do without your smartphone? Adolescents' social media usage, locus of control, and loneliness as a predictor of nomophobia. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 5*, 543-557.
- Yoğurtçu, D. D. (2018). The relationship between five factor personality traits and nomophobia levels among university students. *Yeditepe University Institute of Educational Sciences, Istanbul*.
- Zhang, Z., Jiménez, F. R., & Cicala, J. E. (2020). Fear of missing out scale: A self-concept perspective. *Psychology & Marketing, 37*(11), 1619-1634.

PRILOG 1: INSTRUMENTI

Prilog 1.1.

NMP-Q

U ovom dijelu upitnika nalaze se tvrdnje koje opisuju osjećaje u hipotetskim situacijama i koje ujedino uključuju nemogućnost korištenja pogodnosti pametnih uređaja, ali i pametnog telefona općenito. Pažljivo pročitajte svaku od navedenih tvrdnji te označite koliko se svaka od njih odnosi na Vas.

Brojevi označavaju sljedeće:

1 - u potpunosti se ne slažem

2 - ne slažem se

3 - niti se slažem, niti se ne slažem

4 - slažem se

5 - u potpunosti se slažem

1.	Osjećao/la bih se neugodno bez stalnog pristupa informacijama putem pametnog telefona.	1	2	3	4	5
2.	Osjećao/la bih se uznemireno kada ne bih mogao/la potražiti informacije na pametnom telefonu ukoliko to poželim.	1	2	3	4	5
3.	Nemogućnost dobivanja novih informacija putem pametnog telefona učinila bi me nervoznim/om.	1	2	3	4	5
4.	Osjećao/la bih se uznemireno ukoliko ne bih mogao/la koristiti svoj pametni telefon i/ili njegove mogućnosti kada to poželim.	1	2	3	4	5
5.	Pražnjenje baterije na mom pametnom telefonu bi me uplašilo.	1	2	3	4	5
6.	Prekoračenje mjesečne tarife ili internetskih mobilnih podataka bi u meni izazvalo paniku.	1	2	3	4	5
7.	Kada ne bih imao/la internetski signal ili se ne bih mogao/la spojiti na Wi-Fi mrežu, konstantno bih provjeravao/la imam li signala i mogu li pronaći Wi-Fi mrežu.	1	2	3	4	5
8.	Kada ne bih mogao/la koristiti pametni telefon, bojao/la bih se da negdje ne zalutam.	1	2	3	4	5
9.	Kada određeni vremenski period ne bih mogao/la provjeriti pametni telefon, osjećao/la bih želju da ga provjerim.	1	2	3	4	5

10.	Osjećao/la bih se uznemireno kada u trenutku ne bih mogao/la stupiti u kontakt sa svojom porodicom i/ili prijateljima.	1	2	3	4	5
11.	Osjećao/la bih se zabrinuto jer me moja porodica i/ili prijatelji ne bi mogli kontaktirati.	1	2	3	4	5
12.	Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih mogao/la primati poruke i pozive.	1	2	3	4	5
13.	Osjećao/la bih se uznemireno jer ne bih mogao/la biti u kontaktu sa svojom porodicom i/ili prijateljima.	1	2	3	4	5
14.	Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih mogao/la znati da li me neko pokušavao kontaktirati.	1	2	3	4	5
15.	Osjećao/la bih se uznemireno jer bi stalna veza s mojom porodicom i prijateljima bila prekinuta.	1	2	3	4	5
16.	Osjećao/la bih se nervozno jer ne bih imao/la povezanost sa svojim <i>online</i> identitetom.	1	2	3	4	5
17.	Osjećao/la bih se neugodno jer ne bih bio/la u toku sa internetskim stranicama i društvenim mrežama.	1	2	3	4	5
18.	Osjećao/la bih se čudno jer ne bih mogao/la provjeriti obavijesti o novostima mojih kontakata na društvenim mrežama.	1	2	3	4	5
19.	Osjećao/la bih se uznemireno jer ne bih mogao/la provjeriti svoju elektronsku poštu ili <i>e-mail</i> .	1	2	3	4	5
20.	Osjećao/la bih se čudno jer ne bih znao/la šta da radim.	1	2	3	4	5

Prilog 1.2.

UCLA

U ovom dijelu upitnika nalaze se tvrdnje koje se odnose na *Vaše doživljavanje sebe*. Uz svaku tvrdnju na skali označite jedan broj.

Brojevi označavaju sljedeće:

- 1 - uopšte se ne odnosi na mene
- 2 - uglavnom se ne odnosi na mene
- 3 - niti se odnosi, niti se ne odnosi na mene
- 4 - uglavnom se odnosi na mene
- 5 - u potpunosti se odnosi na mene

1.	Nedostaje mi društvo.	1	2	3	4	5
2.	Već dugo nisam ni sa kim blizak/bliska.	1	2	3	4	5
3.	Sa drugima ne dijelim svoja mišljenja i ideje.	1	2	3	4	5
4.	Niko me dobro ne poznaje.	1	2	3	4	5
5.	Moji socijalni odnosi su površni.	1	2	3	4	5
6.	Nesretan/na sam što sam tako povučen/a.	1	2	3	4	5
7.	Ljudi su oko mene, ali ne i sa mnom.	1	2	3	4	5

Prilog 1.3.

FOMOS

U ovom dijelu upitnika nalaze se tvrdnje o Vašem svakodnevnom iskustvu. Koristeći prikazanu skalu, molim Vas da označite stepen tačnosti svake tvrdnje. Od Vas se traži da odgovarate u skladu sa onim što zaista odražava Vaša iskustva, a ne u skladu sa onim što mislite da bi Vaša iskustva trebala biti.

Brojevi označavaju sljedeće:

- 1 - u potpunosti se ne slažem
- 2 - ne slažem se
- 3 - niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 - slažem se
- 5 - u potpunosti se slažem

1.	Strah me da druge osobe imaju više nagrađujućih iskustava od mene.	1	2	3	4	5
2.	Zabrinut/a sam kada saznam da se moji prijatelji zabavljaju bez mene.	1	2	3	4	5
3.	Strah me da moji prijatelji imaju više nagrađujućih iskustava od mene.	1	2	3	4	5
4.	Važno je da razumijem interne šale ili <i>inside jokes</i> koje znamo samo ja i moji prijatelji.	1	2	3	4	5
5.	Uznemiren/na sam kada ne znam šta moji prijatelji planiraju.	1	2	3	4	5
6.	Ponekad se pitam da li provodim previše vremena prateći situacije koje se dešavaju.	1	2	3	4	5
7.	Smeta mi kada propustim priliku da se vidim sa svojim prijateljima.	1	2	3	4	5
8.	Smeta mi kada propustim isplanirano druženje.	1	2	3	4	5
9.	Pratim šta moji prijatelji rade čak i kada odem na odmor.	1	2	3	4	5
10.	Kada se dobro provedem važno mi je da to podijelim i na društvenim mrežama (npr. objavljivanjem slike ili statusa).	1	2	3	4	5

Prilog 1.4.

TLR

U ovom dijelu upitnika nalazi se test sastavljen od 16 zadataka. Molim Vas da u okviru svakog zadatka odgovorite da li prikazani zaključak logički slijedi iz datih tvrdnji. Odgovorite sa **DA** ako, i samo ako, prosuđujete da se zaključak može nedvosmisleno izvesti iz tvrdnji. U suprotnom, odgovorite sa **NE**.

***Napomena:** Pođite od pretpostavke da su obje tvrdnje u potpunosti istinite. Od velikog je značaja da se ograničite samo na informacije koje su sadržane u tvrdnjama.*

Primjer zadatka:

Prva tvrdnja: Sva djeca vole slatkiše.

Druga tvrdnja: Alen je dijete.

Zaključak: Alen voli slatkiše.

1. Da, zaključak slijedi logički iz tvrdnji
2. Ne, zaključak ne slijedi logički iz tvrdnji.

Ukoliko mislite da se na osnovu tvrdnji da sva djeca vole slatkiše, a da je pri tom Alen dijete, može nedvosmisleno zaključiti da i Alen voli slatkiše, treba da označite odgovor pod 1:

- 1. Da, zaključak slijedi logički iz tvrdnji**
2. Ne, zaključak ne slijedi logički iz tvrdnji

Ukoliko mislite da se na osnovu tvrdnji da sva djeca vole slatkiše, a da je pri tom Alen dijete, ne može logički zaključiti da i Alen voli slatkiše, treba da označite odgovor pod 2:

1. Da, zaključak slijedi logički iz tvrdnji
- 2. Ne, zaključak ne slijedi logički iz tvrdnji**

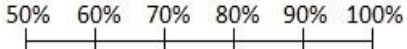
Nakon što odgovorite na zadatak, na procentnoj skali označite koliko ste sigurni u svoj odgovor.

Ukoliko ste apsolutno sigurni da ste dali tačan odgovor, označite **100%**

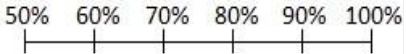
Ukoliko ste odgovor dali nasumično (pogađanjem), označite **50%**

Vrijednosti od **60%**, **70%** i **80%** služe tome da izrazite umjerenije stepene sigurnosti u tačnost odgovora.

Primjeri silogizama:

-
- Prva tvrdnja: Svi trolejbusi koriste struju.
Druga tvrdnja: Bojleri koriste struju.
1. **Zaključak:** Bojleri su trolejbusi.
-

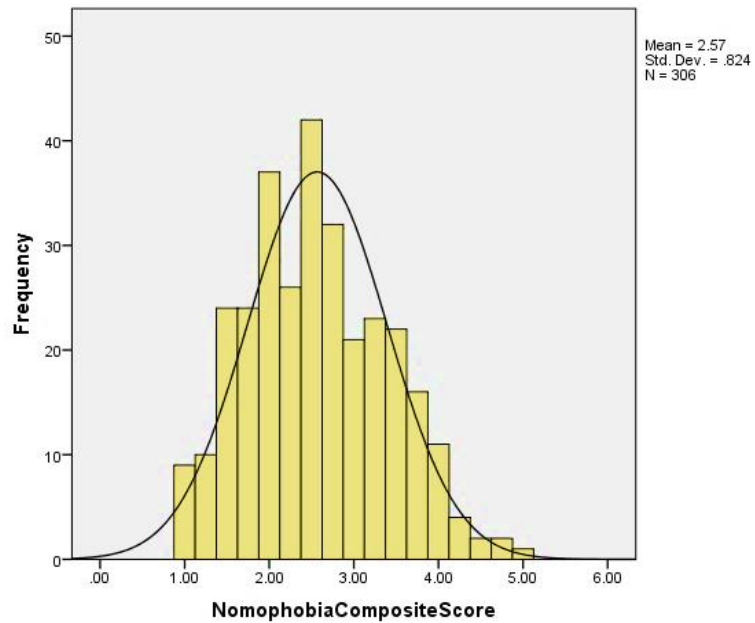
1. Da, zaključak slijedi logički iz tvrdnji
2. Ne, zaključak ne slijedi logički iz tvrdnji

- Prva tvrdnja: Svi psi idu u raj.
Druga tvrdnja: Vjernici idu u raj.
Zaključak: Vjernici su psi.
- 2.
-

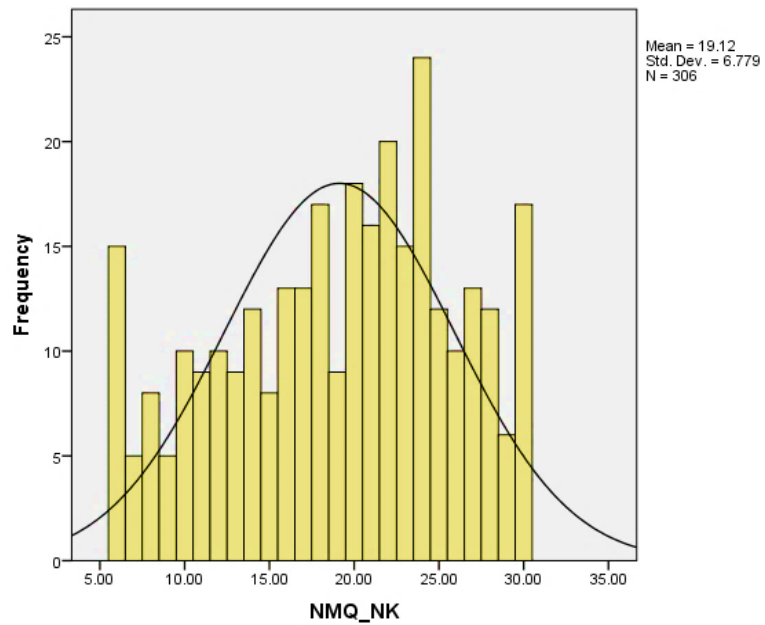
1. Da, zaključak slijedi logički iz tvrdnji
2. Ne, zaključak ne slijedi logički iz tvrdnji

PRILOG 2: GRAFIČKI PRIKAZI

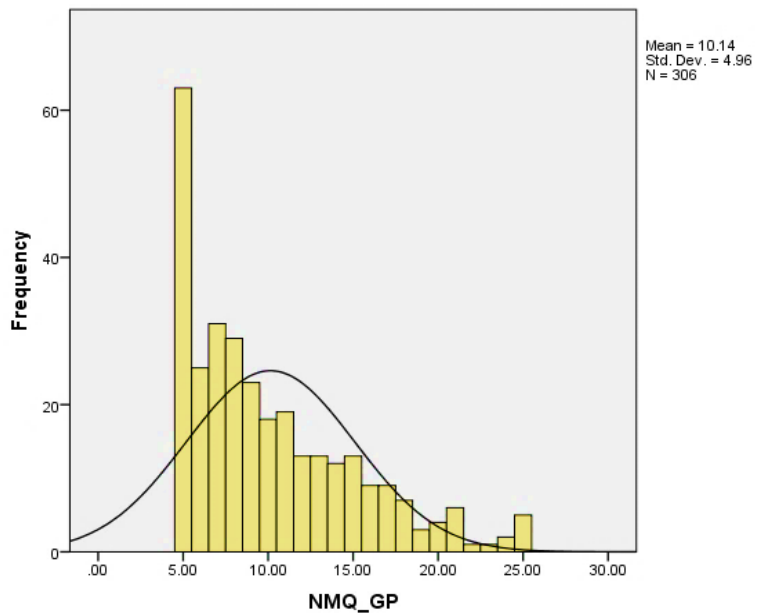
Grafik 2.1.
Histogram nomofobije

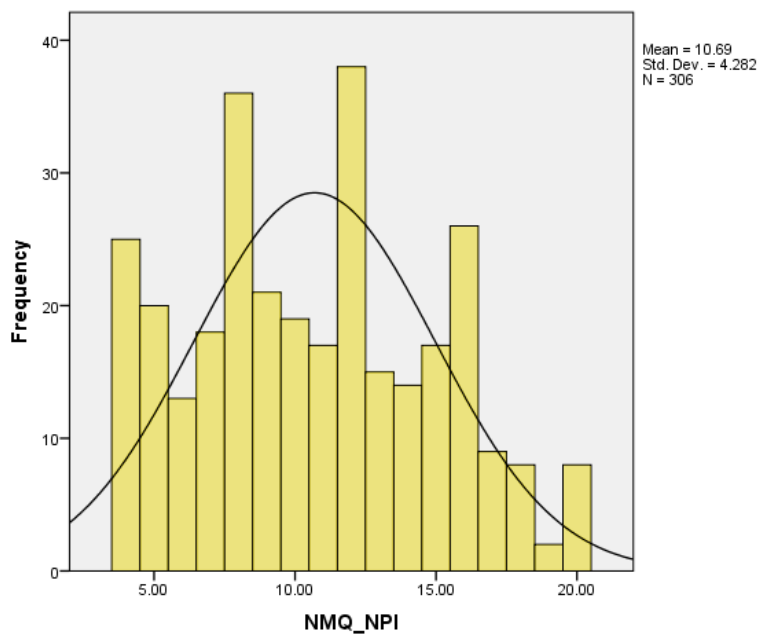
Grafik 2.2.
*Histogram nemogućnosti
komunikacije (NK)*

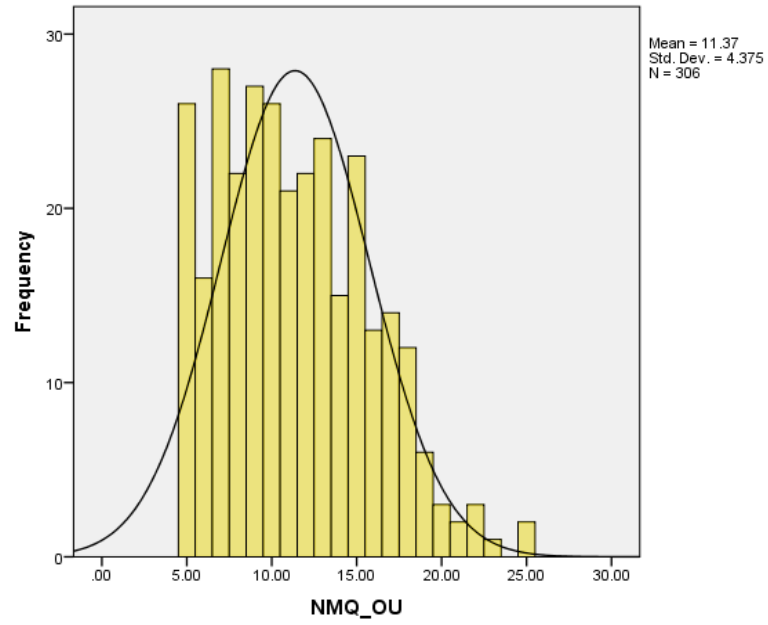
Grafik 2.3.
*Histogram gubitka povezanosti
(GP)*

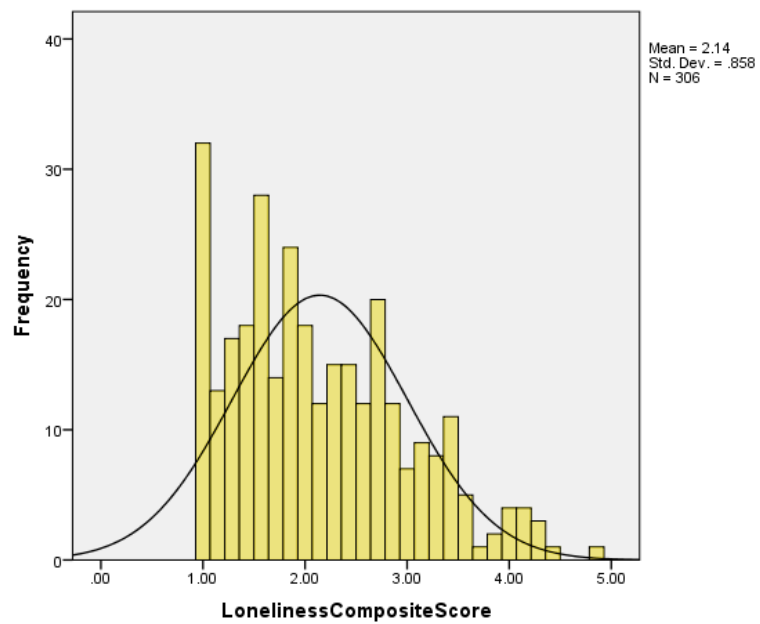
Grafik 2.4.
*Histogram nemogućnosti pristupa
informacijama (NPI)*

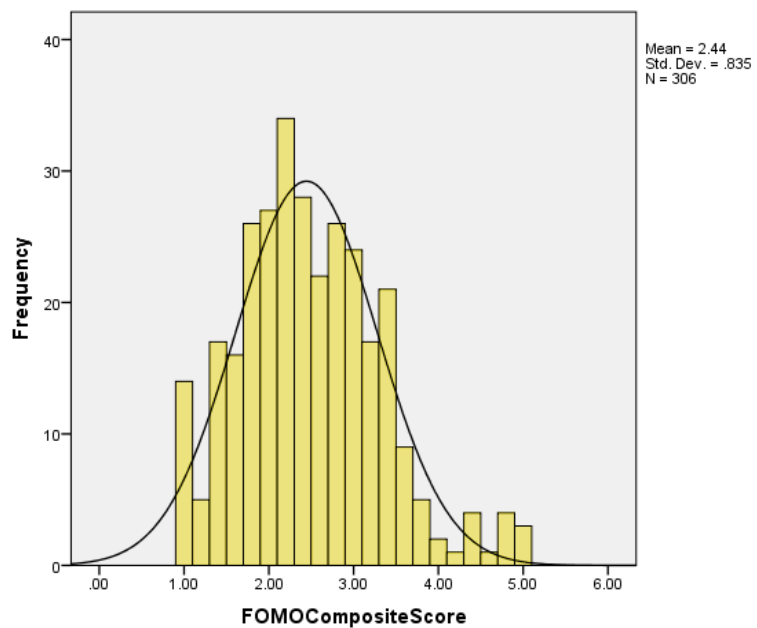
Grafik 2.5.
Histogram odsustva ugodnosti
(OU)

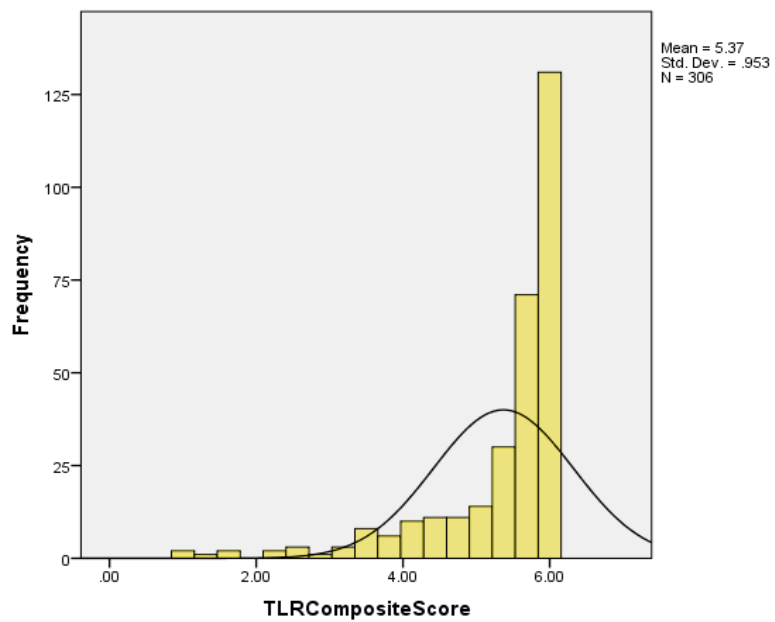
Grafik 2.6.
Histogram usamljenosti

Grafik 2.7.
Histogram straha od propuštanja

Grafik 2.8.
Histogram logičkog rezonovanja

PRILOG 3: KONFIRMATORNI MODEL

Prilog 3.1.
Prikaz modifikovanog modela na
nivou dimenzija

